

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief.

Sisuu:

Seaduste väljakuulutamise Eestis, lk. 177—182 — Stefan Csekey. — Päranduseõiguse eelnõu arvustused, lk. 183—189 — J. Jaakson. — V. Õigusteadlaste-päev Tartus 8. ja 9. aprillil 1926. a. — Seaduse maksmahakkamine põhiseaduse järgi, lk. 192—195 — O. Tief. — Riigikohtu tegelus. — Lisa: Riigikohtu otsused 1925. a. lk. 145—168.

Seaduste väljakuulutamise Eestis.

Oma referaadis „Seaduste maksmahakkamine põhiseaduse järele“ V. Õigusteadlaste päeva puhul Tartus 8. ja 9. aprillil 1926 on Otto Tief üles seadnud kolm järgmist teesi:

1. Põhiseaduse järgi ei või seadus maksmata hakata väljakuulutamata.

2. Seaduste väljakuulutamise võib sündida mitte ainult avaldamise teel „Riigi Teatajas“, vaid ka muul viisil Riigikogu juhatause määramisel.

3. Seadus, milles lausutakse, et ta maksmata hakkab vastuvõtmisega, ja mille väljakuulutamiseks erikorraldust ei ole tehtud, hakkab maksmata kümnenädal päeval päälle avaldamist „Riigi Teatajas“ ja omandab tagasiulatava jõu tema vastuvõtmise momendini.

Nende ridade kirjutaja esitab mainitud õigusteadlaste-päeva kaasreferendina allseisva arutelu, mis Tiefi tõlgitsusega on põhjalikult vastolus.

Seadusandluse käik, s. o. seaduste loomisprotsess liigitub järgmistesse osadesse: sisustus, kinnitus, vormistus ja kuulutus.

See Labandi¹⁾ moodustatud seaduste loomisprotsessi süsteem, mida ta üldmaksavaks pidas, vastab aga ainult mõne teatava erilaadiga riigikorrale. Eriti uute parlamentaarsete vabariikide seadusandluse suhtes tekitas see süsteem alles hiljuti kahklemissi.²⁾

Seaduste sisustus (Feststellung des Gesetzesinhaltes), ehk — tarvitades moodsat väljendust — seaduse vastuvõtmise ettevalmistus, sünnib Eestis „Riigikogu kodukorra“ määruste põhjal. (28. aprillil 1921. a. vastuvõetud seadus, „RT“ nr. 33—1921. a., seadus nr. 26, §§ 38—58.)³⁾ Ka seaduste

1) Laband, Das Staatsrecht des Deutschen Reiches, 5. Aufl., Tübingen 1911—14, Bd. II, S. 1 f.

2) Triepeli arvestused on eriti tabavad. — Der Weg der Gesetzgebung nach der neuen Reichsverfassung (Archiv des öffentlichen Rechts, Bd. XXXIX, 1920, S. 473 f.).

3) Kõigele sellele võrdluseks uusimast Csekey, Az Észt Köztársaság alkotmányja és a Baltikum világpolitikai helyzete [Eesti Vabariigi riigikord ja Balti ilmapoliitiline asend] (Magyar Kisebbség [Ungari Rahvusvähemus], V. aastk., 1926, lk. 120 j.). — Sama, Die Quellen des estnischen Verwaltungsrechts (Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis, B. IX, 2), Tartu [Dorpat] 1926, S. 11 f.

kinnitus (Sanktion der Gesetze) kuulub Riigikogule. Põhiseadus ei väljenda seda küll eriti, kuid 52. §-is öeldakse: „Riigikogu annab välja seadusi, ...“ ja 53. §-is: „Riigikogu poolt vastu võetud seadused kuulutab välja Riigikogu juhatus.“ Kuigi nimetus tähtis pole, oleks vahest siiski õigem seda seadusandluse käigu teist astet nimetada „seaduse vastuvõtte aktiks“ (Gesetzesbeschluss), sest et kinnitus, „sanktsioon“, üldiselt ei esine vabariiklikes põhiseadustes. Et Eesti riigikord ei tunne riigipresidenti vabariikliku riigipää mõttes, kuulub seaduste vormistusõigus, promulgatsioon (Recht der Ausfertigung des Gesetzes) Riigikogu juhatusel. See teostatakse allakirjutamisega. Seaduse algtekstile kirjutab alla Riigikogu Esimees ja Sekretär ning varustatakse Riigikogus vastuvõtte kuupäevaga. Eesti seadusandluses langeb järelikult kinnitus (seaduse vastuvõtteakt) vormistusaktiga ühte.

Seadusandlus-tehnika lõppakti moodustab seaduse välja kuulutamine (Verkündigung des Gesetzes). Pärast kinnitust tekkinud, vormistuse teel dokumendina moodustatud seadus peab seks, et saavutada maksvust alamate ja asutiste suhtes, olema enne veel õiguspäraselt kuulutatud. Õieti on kõrgeim riigitahe juba olemas kinnitamise momendil. Kinnitatud parlamendi eelnõu on õieti juba seadus. Kuid sanktsioneerimisel puudub iseseisev mõjuvõime. Ta ei sünni avalikult, ja nii ei saa olla kellelgi sellest teadmist enne kuulutamist. Et soovitavaid tagajärgi saavutada, peab tehtama seadus avalikult teatavaks, s. t. ta peab välja kuulutatama. Just sellepärast omistataksegi kuulutamisele õiguslik mõjuvõime, ettemast pääle algab seaduse maksvus.

Et kuulutamist teostada, mis varem ail ajal vormistusega (solemnis editio legis) ühte langes ja osalt parlamentides, osalt avalikkudes kohtades sündis,¹⁾ on seks 19. sajan-

gu jooksul alalised seadustekogud korraldatud. Nagu palju muudki riigi- ja valitsemisõiguse alalt on selle inimkonna võidutulemuse saavutanud Prantsuse revolutsioon. Sellega tehti õiguse tundmine alamatele küllaldaselt ja kindlal viisil võimalikuks. „Seaduslehe olu“, kirjutab hiljuti J a s t r o w, „on kõige kitsamalt seotud üldpoliitilise arenguga ja vaadetega riigi suhtest kodanikkudega. Tema toimetamise korrektsus, ta täielikkus ja üldine kättesaadavus moodustab valitsejate ja valitsetavate suhte vaba arengu kõigi aluste alused.“²⁾

Need iseloomulikud sõnad olgu siin seda enam rõhutatud, et Eesti Riigikogu on mitte ainult iseka, vaid ka üldise riigiõigus-õppe seisukohalt täiesti ebaõige tee omaks võtnud. Seaduste kuulutamise kohta on nimelt põhiseaduse 53.—54. §§ mõõduandvad. Need §§ ütlevad: „Riigikogu poolt vastu võetud seadused kuulutab välja Riigikogu juhatus“ (§ 53.). „Kui seaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud, hakkab ta maksma kümnenadal päeval pääle avaldamist «Riigi Teatajas»“ (§ 54.).

Eesti originaalteksti 53. §-is öeldakse „kuulutab välja“, 54. §-is sellevastu „pääle

nal Saksa Reichstag'il ja tarvitatakse praegugi Inglise parlamendis. Vrdl. selleks üksikasjalisemalt L a b a n d, samas Bd. II, S. 14 f. — L i e b e n o w, Die Promulgation, Berlin, 1901, S. 65 f. — L u k a s, Über die Gesetzespublikation, Graz, 1903, S. 29 f. — H a t s c h e k, Englisches Staatsrecht, Tübingen, 1905—6, Bd. I, S. 131 f. — B l a c k s t o n e, Commentaries on the Laws of England, 19th ed., London, 1836, vol. I, chap. 2 sq. — M a y — W e b s t e r, A Treatise on the Law, Privileges, Proceedings and Usage of Parliament, 12th ed., London, 1917, p. 391 sq. — Samast kälgust Ungari riigiõiguses vrdl. J o ó, A magyar törvény fogalma és jogi természet [Ungari seaduse mõiste ja õiguslik olu], Kecskemét, 1908—10, lk. 215 j. — C s e k e y, Über das handschriftliche Original der Ungarischen Pragmatischen Sanktion (Sonderdruck aus dem Archiv des öffentlichen Rechts, Bd. XXXVI, 1916, S. 176 f.). — L a b a n d i eksituse kohta, mis Ungari solemnis editio legis'ele Saksa päritolu omistab, vaata mõlemad viimasena märgitud kohad.

2) J a s t r o w, Das Reichsgesetzblatt (Zeitschrift für die gesamte Staatswissens. haft, Bd. LXXIX, 1925, S. 107 f.).

1) Niisugune vormiline kuulutamise viis oli va-

avaldamist". Neile väljendusteisenditele ei tule anda mingit juriidilist eritähendust. Saksa oskussõnadena on need teisendid „Publikation, Kundmachung, Verkündung“ täiesti ühe ja sama tähendusega. Põhiseaduse ametlik prantsuskeelne tõlge kasutab selleks igakord sõna „publication“, ametlik ingliskeelne tarvitab sõnu „promulgated“ ja „promulgation“, kuna aga mitteametlik saksa tõlge annab need kaks eesti eriväljendust edasi sõnadega „veröffentlicht“ ja „Veröffentlichung“.

Kui seaduses tema maksimahakkamise tähtpäev pole ette nähtud ega ka selle määramine mitte reserveeritud (see võiks mõne hilisema seaduse määrata, või valitsuse, vastavalt ministri hoolde jäetud olla), siis algab seaduse kohustav jõud kümnenal päeval pääle selle päeva möödumist, millal vastav „Riigi Teataja“ number Tallinnas on välja antud. Seepärast peab ka iga „R. T.“ numbrile kuupäev märgitud olema, mil selle väljaandmine Tallinnas on sündinud. Vahepealne aeg on n. n. inkubatsioon aeg (vacatio legis).

Nende §§-ide sõnastuse järele pole seaduste kuulutamine mitte ükski õigus, vaid põhiseaduselt Riigikogule pääle pandud kohustus ja seaduste siduva jõu saavutamiseks põhiseaduslikult nõutav. Hoolimata sellest põhimõttelisest määrusest on Riigikogu rutulistel juhtumustel seaduse lõppvormelis tihti õelnud: „See (käesolev) seadus hakkab maksuma tema vastuvõtmisega.“¹⁾ Kui see norm väkerentnikkude rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadusse 12. aprillil 1924 („R.T.“ nr. 51/52—1924) sisse võeti, tekitas ta elavat vaieldust. See seadus riivas alamat, kelle omanduse ja vara kohta ta antud, ilma sellest temale teatamata. Õige seisukoha

1) Vrdl. näit. 15. detsembri 1922. a. seadus Riigikogu Kodukorra täiendamist („R.T.“ nr. 159—1922, seadus nr. 105). Sama määrab terve rida uuemaid seadusi. (Vrdl. „R.T.“ nr. 15/16—1925, seadus nr. 2 ja 3; „R.T.“ nr. 29/30—1925, seadus nr. 7; „R.T.“ nr. 95/96—1925, seadus nr. 34; „R.T.“ nr. 187/188—1925, seadus nr. 102 ja 103.)

esitas rs. Einbund.¹⁾ Väga õieti juhtis ka rs. Laidoner sellele tähelepanu, et nõue, et seadus vastuvõtmis-momendist jõusse astuks, on absurdne, sest et ükski seadus ei astu jõusse enne tema väljakuulutamist.²⁾ Õieti tähendas ka rs. Rei: „Meie põhiseaduse järele näib ikkagi nii olevat, et iga seadus peab tingimata välja kuulutatama.“³⁾ Rs. Anderkopp'i Inglise seadusandlus-käigule toetumine,⁴⁾ mille järele seadusi ei kuulutata, on määrgist mööda lõöv. Hoolimata sellest, et Inglise parlamendi Clerki seaduste autentikatsioon asendab täielikult väljakuulutamise, on lubamatu võtta eeskujuks vabariigi õiguslikele sisseseadetele Inglise (samuti Ungari) enamalt tavaõigusel põhjenevad instituudid, millised oma ajaloolise, monarhiline riigikorraga terves maailmas sellesarnastena üksi olemas.

See räägib vastu põhiseaduse korraldusele ning tuletab väga meelega revolutsioonilise parlamendi kõikvõimsus-püüdeid, mis aga tähendaks demokraatse vabariigi parlamentaar-konstitutsioonilise mõtte hävingut. Vaevalt on mõeldav miski, mis parlamentaarse tava mõttele enam vastu räägiks kui vaade, et tema enamus võib teha, mis ta aga tahab.⁵⁾

Põhiseaduslik põhimõte on see, et iga seadus peab ametlikus lehes kuulutatama, ja et miski ei saa seaduseks, mis niiviisi ei ole avaldatud. Et õiguslikus riigis ei tohi leiduda õigusallikate ebakindlusele aset, siis jätab kuulutamine riigi õigusliku elu alusena kõik teised selle otstarbelised sisseseeded oma varju. Õiguslikus riigis on kodanikul praeguse kuulutamise süsteemi juures nõudeõigus seks, et kõik, mis riigivõimult seadusnormina antakse, talle korrapäraselt teatavaks tehtaks. Muidu ei saaks

1) Vaata II Riigikogu protokollid. 3. istungjärk 1924. a., veerg 2014 j.

2) Samas, veerg 2013.

3) Samas, veerg 2015.

4) Samas, veerg 2013.

5) V. Jastrow, samas S. 113.

teda „ignorantia juris nocet“ põhimõtte alusel vastutusele võtta, mis on Eesti põhiseaduse 4. §-i 2. lõikes väljendatud lausega: „Keegi ei või end vabandada seaduse mitteteadmiseaga.“ Seadusteht omab seega väljakuulutamise ainuõiguse (Publikationsmonopol). Mis seadustehtes ei seisa, see ei ole ka õigusnorm.¹⁾

Kelsen'i, ühe meie aja tähtsama riigiõigus-õpetlase järele on isegi terminoloogia, mis „seaduste väljakuulutamisest“ räägib ebakorrektselt, „mis välja kuulutatakse, pole mingi seadus, vaid sanktsioneeritud parlamendi otsus, mis alles avaldamise teel seaduseks muutub.“²⁾ Selle vaate järele oleks ka Eesti põhiseaduse sõnastus sellepolest ebaõige, et ta Riigikogu poolt vastuvõetud „seadustest“ räägib. Sellevastu aga on maksva õppe järele³⁾ kinnitatud parlamendi otsus juba seadus;⁴⁾ tal puudub vaid kohustav jõud. Et viimast omandada, peab

1) Vaata Hatschek, Deutsches und preussisches Staatsrecht, Berlin, 1923, Bd. II, S. 92. — „Der wesentliche Punkt, — kirjutab Laband, — auf welchen es allein ankommt, ist der Rechtssatz, welcher dem Abdruck in einem gewissen Blatt die Kraft der Verkündigung beilegt. Die Wirkung dieses Rechtssatzes ist, dass das Gesetz durch diesen Abdruck als aller Welt verkündet gilt, auch wenn niemand von seinem Inhalt Notiz genommen haben sollte.“ „Es gibt daher keine rechtswirksame Verkündigung ausser auf Grund eines Rechtssatzes, welcher einer gewissen Art Bekanntmachung die Rechtswirkung der Verkündigung beilegt.“ — Die Verkündigung von Rechtsverordnungen (Archiv des öffentlichen Rechts, Bd. VIII, 1903, S. 312).

2) Kelsen, Hauptprobleme der Staatsrechtslehre, 2. Aufl., Tübingen, 1923, S. 419. — Kokkukõlas sellega Triepel, samas, S. 474.

3) Haenel'iga eesotsas, Das Gesetz im materiellen und formellen Sinne (Studien zum Deutschen Staatsrechte, Bd. II), Leipzig, 1888, S. 159; siis Laband, Staatsrecht, Bd. II, S. 57. — Vrdl. veel Jellinek, Die rechtliche Natur der Staatsverträge, Wien, 1880, S. 35. — Teisiti Kelsen, samas, S. 419 f.

4) Tezner'i järele on vormistatu esimene, kinnitatud käsikirjaline tekst see õige „leibhaftiges Gesetz“. — Über die gehörige Kundmachung der Gesetze nach österreichischem Verfassungsrechte (Juristische Blätter, Jahrg. XVI, Wien 1887, Nr. 4--9, S. 49 f.).

seadus korrapäraselt välja kuulutatama. Tõeliselt aga ei põhjene see siduv jõud mitte kuulutamisel, vaid ikkagi kinnitamisel, mille järeldused on jällegi vormistus ja väljakuulutamine.¹⁾ Ainult näiliselt omandavad seadused siduva jõu väljakuulutamise teel. See on ainult üksipraktiline nõue. Sellest, et keegi ei ole kohustatud muidu korras ja ka kinnitatud seaduse järele käima enne selle kuulutamist, ei järgne veel, „et enne kuulutamist ei ole kinnitatud seadus täiesti valmis, vaid et enne kuulutamist tema õiguslik mõjuvõime tähtaeg saabuda ei või.“²⁾

Kuulutamise õiguslik tagajärg on see, et seaduse õiguslik olemasolu seaduslehes kuulutamisest peale algab ja et niiviisi avaldatud seadust ainult actus contrarius'e kaudu, s. o. ikka ainult seadusvormiline maksvus. Seaduse õiguslikust olemasolust (vormilisest maksvusest) läheb lahku tema õiguslik mõjuvõime, s. t. tema kohustav jõud. See on seaduse sisuline maksvus, mis ka hiljem algada võib, kui seadus kuulutamise päeval jõusse ei astu. Sel juhtumusel on kuulutatud seadus juba valmis, s. t. õiguslikult olemasolev, elus aga veel mitte kohaldatav, tähendab, temal ei ole veel mitte õiguslikku mõjuvõimet. Seaduse sisuline maksvus põhjeneb aga vormilisel, nii et sisuline maksvus enne vormilist ei saa algada. Vastupidine tähendaks, et seadus enne oma õiguspärast sündi (s. o. enne kuulutamist) juba põhjustaks muudatusi õiguses.

Eesti Riigikogu erakorraline tegumood räägib järelikult vastu üldisele õiguslikule

1) Vrdl. Csereky, Sanktion, S. 185. Tekstis esitatud viimane kõrvallause oli siin tõlgitud ungari-keelest saksakeele ebaõieti järgmiselt: „die [nämlich die Sanktion] wiederhin eine Folge der Promulgation und Publikation ist.“ Ungari algpärand vastab õigelt eespool tekstis esitatud sõnastusele („a minek vizsont a promulgatio és publicatio a következmenye“. — A magyar pragmatika sanctio frott eredeti-jéröl, Budapest, 1916, S. 46.)

2) Vaata Grosschmid, Magánjogi elöadások. Jogszabálytan [Eraõiguslikud loengud. Õigusnormi-õpp], Budapest, 1905, lk. 101.

veendumusele; kuid mitte ainult sellele, vaid ka põhiseadusele enesele. Rs. Andersoni arusaamine, et põhiseaduse määruste järele seadus ei tarvitse oma maksimahakkamiseks kuulutamist ja et see täiesti Riigikogu asjaks jääb, määrata, mis ajast seadus jõusse astub,¹⁾ ei tähenda mitte üksi omavolilist põhiseaduse tõlgitsemist, vaid on juriidiliselt ebaõige.

Olgugi et põhiseaduse 53. ja 54. §§ „seaduste“ kuulutamisest räägivad, ei tule nende all siiski mitte õiguslikult maksivad seadusi mõista. Need on ainult sanktsioneeritud, aga mitte õiguslikult maksivad seadused, sest nad suudavad õiguslikke muudatusi õiguskorda alles peale avaldamist tuua. Kui Kelsen, nagu ülemal tähendatud, „seaduste kuulutamisest“ rääkimist ebakorrektselt peab, siis tuleb „seaduse“ all ometi ülemalesitatud mõtet mõista. Muidu oleks Weimari riigipõhiseaduse 70. artikli sõnastus samuti ebakorrektnel, sest ta ütleb: „Der Reichspräsident hat die verfassungsmässig zustande gekommenen Gesetze auszufertigen und binnen Monatsfrist im Reichs-Gesetzblatt²⁾ zu verkünden.“ Saksa teoorias ja praktikas ei mõista keegi selle all juba enne kuulutamist õiguslikult maksvat seadust. Esitatud artikli põhjal mõistetakse seaduste kuulutamist ceskätt kui riigipresidenti kohust. Kuulutamata jätmise korral võib teda kaebuse teel riigikohtus isiklikule vastutusele võtta.³⁾

Tänapäeva kuulutamismeetodi juures valitseb õiguslikus riigis n. n. kuulutus- ja kuulutamiseks õigustatud ja kohus-

1) „Siin antakse õigus Riigikogule ise ära määrata, kuidas, missuguses korras seadus maksma hakkab.“ Samad protokollid, veerg 2015 j.

2) 1922 saadik „Reichsgesetzblatt“.

3) Vrdl. Wandersleb, Der Präsident in den Vereinigten Staaten von Nord-Amerika, in Frankreich und im Deutschen Reiche, Berlin und Leipzig, 1922, S. 76. — Stier-Somlo, Die Verfassung des Deutschen Reichs vom 11. August 1919, 2. Aufl., Bonn 1920, S. 192. — Triepel, samas S. 534.

tatud riigiorhani kohta; edasi viimase seotavus kuulutusvormidega, mis põhiseaduslikult kindlad ja kõigi seaduste kohta maksvad.

Ka Eesti põhiseaduse määrusi on võimatu teisiti mõista ja tõlgitseda. Põhiseaduse 53. §-i järele on Riigikogu kohustatud seadusi avaldama. Ta kuulutamine tähendab ainult kuulutamiskäsku. 54. § näeb ette ka organi, kus kuulutamine sünnib. Õiguslikus keeles tähendab see seda, et iga seadus määratakse „Riigi Teatajas“ avaldamiseks ja et millelgi pole seaduse maksvust, mis sääl ei ole aset leidnud. Kuulutamisele alluvad kõik seadused, sellest hoolimata kuidas nad välja antud. Nii siis ka seadused, mida mitte Riigikogu, vaid rahvas rahvahääletamise teel lõplikult otsustab. „Riigi Teatajas“ avaldamata seadus ei seo Eestis ei kohtuid, valitsusasutisi ega alamaid. Kontrollõiguse põhjal võiks kohtunik niisuguse seaduse kohaldamisest keelduda.

Ka Itaalia seadusandlus on sarnaseid juhtumusi statueerinud. Anti seadusi, mille jõusseastumine nende daatumist olnes, s. o. promulgatsioonist, kuna kuulutamine alles pärastpoole järgnes. 26. juulil 1919 tegi Rooma kassatsioonikohtu otsus sellele tavale lõpu, sest pole mõeldav, et kinnitatud, aga alles kuulutamata seadus riigikodaniku suhtes maksaks ja alluvuskohustusi looks.¹⁾

Eesti Riigikogu ideoloogia on seekord ebateadvalt jälle Vene vaadetest mõjutatud. Vene 23. aprilli 1906 riigipõhiseaduste 91. artikkel võtab omaks õige põhimõtte: „Seadused tehakse Valitseva Senati poolt ettenähtud viisil üldiselt teatavaks ega hakka maksma enne kuulutamist.“ 93. artikkel aga murrab selle õige üldpõhimõtte Vene viisil järgmise erandiga: „Seaduses

1) Otsus avaldatud Giurisprudenza Italiana's, vol. LXXI, 1919, p. 840 e seg. — Vrdl. sellega Siotto-Pintor, Das Verfassungsrechtsleben in Italien in den Jahren 1913—1922 (Jahrbuch des öffentlichen Rechts, Bd. XI, Tübingen, 1922, S. 159).

eneses võib ette näha, et ta juba enne avaldamist telegraafi või kiirposti teel maksmata hakkab.“ Niisugustel rutulistel juhtumistel võib Eesti Valitsus põhiseaduse § 60, p. 5, ev. § 82, l. 2 põhjal kaitseseisukorra ja mobilisatsiooni välja kuulutada. Vene riigipõhiseaduses on silmanähtavalt segatud vormiline (art. 91) sisulise kuulutamispõhimõttega (art. 93).

Põhiseaduse 54. §-i kõrvallause: „Kui seaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud . . .“ leidub ka muis põhiseadustes. Weimari riigipõhiseaduse 71. artikkel lausub: „soweit sie nichts anderes bestimmen, . . .“ Ja Ungari 1881. aasta LXVI. seadusartikli 4. §: „Sel korral, kui tähtpäev, mil teatav seadus maksmata hakkab, seaduses eneses määramata või tähtpäeva kindlaksmääramine ei ole jäetud valitsuse hoolde, algab iga seaduse siduv jõud 15. päeval peale seaduse kuulutamist Riigiseaduskogus, mispärast ka seadustekogu igal numbril peab olema märgitud väljaandmise-kuupäev.“

Eesti põhiseaduse määrus: „Kuiseaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud,“ tähendab, et määrus seaduse maksmahakkamise kohta võib hilisema seaduse ehk valitsuse resp. ministri hooldeks jäetud olla. See määrus käib aga ainult seaduse sisulise maksuvuse kohta, mille eel, nagu ülemal selgitatud, käib vormiline maksvus. Esitatud vormel annab Riigikogule ainult õiguse, seaduse sisulist maksuvust määrata. Seaduste vormiline maksvus on juba põhiseaduse poolt kuulutamisevormina ette kirjutatud.

Euroopa riigid on prantsuse seaduslehe sisseeadmisega ühel ajal ka vormilise kuulutuse omaks võtnud. Sellal kui seadusandja sisulise avaldamispõhimõtte juures püüdis, et seaduse sisu alamale tõe poolest ka teatavaks

saaks, rahuldub ta vormilise avaldamispõhimõtte juures juba seega, et saaks üksi võimalus loodud, et alam võiks seaduse sisu kohta teateid saada. Ja see sünnib sel teel, et kuulutamine teostatakse seaduslehe väljaandmise kaudu. Võib aga juhtuda, et seaduslehe tegelik väljaandmine (trüki viivitamisest jne.) järgneb alles peale „Riigi Teatajas“ tähendatud tähtpäeva möödumist. Kui maksmahakkamise algtermin kuulutamise aja peale kindlaks määratakse, on võimalik, et seaduse siduv jõud algab enne tema kuulutamist seaduslehes. Seaduslehest loetavast ilmumispäevast alates vaadeldakse seadust kuulutatuna ja maksvalt tekkinuna. See päev algab eelmise päeva viimase tunni möödumisega, ja seaduse õiguslikult maksev sünd on sealt arvata, s. t. tähtpäevast, mil üldteatavus veel tekkida ei saanud. Kui nüüd seadus korraldab, et ta ilmumispäeval jõusse astub, siis langeb mitte ainult seaduse vormiline, vaid ka sisuline maksvus tähtpäeva pääle, nimelt tähendatud ilmumispäeva esimese momendi pääle, mil seadusleht veel üldse ei ole ilmunud.¹⁾

Seaduslehtede käesoleva aja üldise süsteemi juures ei ole õiguslikult maksev kuulutamine mingi tegelik, vaid ainult vormiline kuulutamine. Seaduste siduv jõud pole mitte tegeliku kuulutamise seotud, vaid teatava tähtpäevaga, eeldades, et seaduse käsk, millega seaduslehe tegelik ilmumine korraldatakse, nõutavaks ajaks ka täidetakse.²⁾

(Järgneb).

Stefan Csekey.

1) Vaata Grosschmid'i teravmeelsed arutelud, samas lhk. 107 j.

2) Vrdl. Joó, samas, lk. 220. — Csekey, Sanktion, S. 130. — Vormilisest ja sisulisest kuulutamisest vrdl. Liebenow, samas, S. 57. — Lukas, samas S. 7 f.

Päranduseõiguse eelnõu arvustused.

(Järg.)

Hr. P. viies tees kõlab: Peab tõsiselt kaaluma, kas mitte mõni eeskujuline välismaa tsiviilkoodeks meil ei tuleks üle võtta.

Selle teesi mõttest on raske aru saada. Loogiliselt mõeldes peaks ikkagi enne kaalutud ja sellekohane koodeks leitud olema, kui üldse ülevõtmisest võiks rääkida.

Hr. P-1 peaks ju selge olema, et nende koodeksite arv, mille ülevõtmisest üldse võiks juttu oll, ei ole kuigi suur. Seepärast, kui hr. P. võõra koodeksi ülevõtmist soovitab, oleks temal pidanud olema kindel ettepanek, missuguse koodeksi ülevõtmist tema just soovitab, ja, mis peaaugi, oleks ka kindlasti seda oma ettepanekut pidanud põhjendama, üksikasjaliselt äranäidates, mispärast just see ja mitte keegi teine koodeks meile kõige kohasem oleks. Seda ei ole aga kahjuks hr. P. mitte teinud. Ainult kaudselt võib hr. P-ga referaadist järeldada, et ta meile kõige rohkem Šveitsi koodeksi ülevõtmist soovitab. Selle koodeksi olla hiljuti ajalehtede teatel ka Türgimaa otsustanud endal maksma panna. Inglismaa uus pärimisseadus ei olla meile kohane, Prantsuse Code civil olla vananenud, Saksakoodeks liiga abstraktne ja doktrinäärne. Kõige vastuvõetavam olla seepärast Šveitsi koodeks.

Ühenduses hr. P-ga viimse teesiga kerivad üles kaks suure põhimõttelise tähtsusega küsimust: 1) kas üldse tuleb meil võõra koodeksi ülevõtmist soovitavaks ja otstarbekohaseks lugeda ja 2) kas selleks on kõige kohasem Šveitsi koodeks? Viimse küsimusega ligidas ühenduses seisab kolmas küsimus: kas Šveitsi koodeksi ülevõtmine on võimalik ilma ta põhjaliku ümbertöötamiseta? Püüame neile küsimustele vastust leida.

Küsimuse arutusele asudes, kas on üldse otstarbekohane võõras koodeks üle võtta, peame endile kõigepealt selgeks tegema, missuguste raskustega see ülevõtmine on seotud. Maksev tsiviilseadus on kõige

meie kodanlise elu alusmüüriks. Tema peale on rajatud kõik õiguslikud vahekorrad meie kodanikkude vahel, nii isiklikud kui ka varanduslikud; tema peale on rajatud terve meie kodaniku õiguslik elu. Õiguslikud vahekorrad kodanikkude vahel luuakse mitte tänaseks ja homseks, vaid kauemaks ajaks ette. Muudame nüüd selle aluse, mille peale tähendatud vahekorrad on üles ehitatud, siis paneme sellega kõikumama ka need vahekorrad ise. See mõjub kahtlemata väga halvasti tervesse meie rahva majandusellu ja õigustundes. Maksev õigus on kodanikkudele enam või vähem tuttav; selles on kodanikud üles kasvanud, sellega lapsest saadik harjunud; selle määrused tunduvad seepärast kodanikkudele loomulikkudena, kuigi mitte alati just kõige õiglasematena. Maksvat õigust võib parandada, täiendada, aja- ja elunõuete kohaselt reformeerida, kuid teda koguni kõrvale heita ja päeva pealt maksma panna uus õigusüsteem, päeva pealt kõik õiguslikud vahekorrad kodanikkude vahel, nii isiklikud kui ka varanduslikud, ümber korraldada selle uue õiguse alusel, see kõik, näib mulle, võib nõnda palju segadust sünnitada, et me seda endale kogunisti mitte ei suuda ette kujutada.

Kõik lepingud kodanikkude vahel on sõlmitud vana õiguse alusel. Missugune õigus peab nüüd mõõduandev olema lepingute täitmisel? On leping lühiaegne, siis veel saadakse kuidagi raskustest üle: uue õiguse maksmapanemise seadusega võib nende lepingute kohta maksvaks jätta vana õiguse. Kuid mis teha pikaajsete lepingutega ning lepingutega, mis kestma peavad jäädavalt? Siin tekiks väga suured raskused. Võtame näiteks rendileping. Rentniku, samuti ka rentija õigused ja kohused Balti õiguse järele ei ole mitte samad mis Šveitsi õiguse järele. Šveitsi õiguse järele näiteks on rentijal õigus rentniku

surma korral rendilepingu lõpetamist nõuda : ta peab sellest ainult rentniku pärijatele 6 kuud ette teatama (§ 297). Meie Balti õiguse järele rentijal üldiselt sarnast õigust ei ole (§§ 4112 ja 4113). Meil iseäranis alevites ja raudteede vaksalite ümbruses on väga rohkesti ehituskrunte kasutamiseks välja antud just pikaageste rendilepingute alusel; sagedasti on rentnikule veel õigus jäetud peale rendiaja lõppu rendiobjekti uuesti rendile saada kas endistel tingimustel või kõrgema rendi eest. Rendilepingu tegemisel arvestasid lepingutegijad pooled ainult Balti õiguse määrustega. Missuguse õiguse alusel tuleb nüüd Šveitsi koodeksi ülevõtmise korral lahendada õiguslikke vahekordi eeltähendatud rentijate ja rentnikkude vahel? Jätame nende suhtes maksvaks Balti õiguse, siis peame arvestama sellega, et meil pika aja jooksul maksvusel saaks olema kaks tsiviil-koodeksit, Šveitsi oma ja üksikutes asjades ka veel Balti eraseadus. See saaks kahtlemata rohkesti segadusi valmistama. Tahaksime aga ka nende lepingute suhtes maksvaks tunnistada Šveitsi koodeksi, siis oleks see ülekohtune nii rentniku, kui ka rentija vastu, sest mõlemad lepinguosalisel ei arvestanud ega võinud arvestada lepingu tegemisel Šveitsi koodeksi määrustega.

Samasugune on lugu ka servituutidega ja kinnisvarade peal lasuvate reaalkohustega. Siingi ei ole asjaosaliste õigused ja kohused Balti ja Šveitsi õiguste järele ühed ja samad. Sellepärast siingi ei oleks õiglane, kui tahaksime juba olemas-olevate servituutide ja reaalkohuste kohta maksvaks tunnistada seniste Balti õiguse määruste asemel Šveitsi koodeksi määrused.

Veel suuremad raskused tekiksid kruntrendi-lepingute juures (Grundzinsrecht). Meil iseäranis linnades on väga rohkesti ehituskrunte välja antud riigivalitsuse ning linnade omavalitsuste, aga ka erasikute poolt kruntrendi-lepingute põhjal. Ka uutele asunikudele annab riik maad välja kas eraomanduseks või põliseks kasutamiseks krunt-

rendi-lepingu alusel. Kruntrendi-lepinguga luuakse jäädavad õiguslikud vahekorrad maaomaniku ja maakasutaja vahel. Šveitsi koodeks üldse kruntrendi-õigust ei tunne. Mis peaksime seepärast peale hakkama kõigi eeltähendatud lepingutega, kui tahaksime üle võtta Šveitsi koodeksi. Lõpetada juba tekkinud õiguslikke vahekordi, näib mulle, oleks täiesti võimatu. Jällegi peaksime, tahes või tahtmata, ka nende lepingute kohta maksma jätma Balti õiguse, mille alusel lepingud sõlmitud.

Suuri raskusi saaksid valmistama Šveitsi koodeksi ülevõtmise korral ka meie hüpoteegid. Šveitsi koodeks tunneb ka hüpoteeke. Šveitsis on ajalooliselt väljakujunenud koguni 3 liiki hüpoteeke: Grundpfandverschreibung, Schuldbrief ja Gült, kuid ükski nendest ei vasta täielikult meie obligatsioonile: mõnes asjas on siin võlausaldaja õigused suuremad kui meie Balti õiguse järele, teises asjas jälle võlgniku õigused. Seepärast, mis beame Šveitsi koodeksi ülevõtmise korral peale hakkama oma seniste obligatsioonidega: kas peame ka nende kohta maksvaks jätma Balti koodeksi määrused, või peame nad üle viima Šveitsi koodeksi määruste alla ja nimelt missuguse hüpoteegi liigi määruste alla; kas peame nad tunnistama Grundpfandverschreibung'iks või Schuldbrief'iks või Gült'iks. Teine käsimus oleks, kas peame üle võtma kõik kolm liiki hüpoteeke. Šveitsis kujunesid need kolm liiki hüpoteeke välja ajalooliselt; ühtedes kantonides olid tarvitusel peaasjalikult Grundpfandverschreibung'id, teistes — Schuldbriefe, kolmandates — Gült'id. Seepärast ongi arusaadav, et kui välja anti ühine tsiviil-koodeks terve Šveitsi kohta, siis ka sunnitud oldi koodeksi üles võtma kõik kolm liiki hüpoteeke, sest ükski kantonitest ei olnud sellega nõus, et oleksid välja jäetud temas tarvitusel olevad hüpoteegid. Kuid koguniste mitte ei ole arusaadav, miks meie peame üle võtma kõik kolm liiki Šveitsi hüpoteeke, kuna ometi üks või teine liik nendest on välja kujunenud seal ainult mõnes

üksikus kantonis koha peal maksvais õiguslikes olukordadse, mis meie oludele võib olla sugugi ei vasta. Asjata luua uusi õigusinstituutisi, millede järele pole ühtki tarvidust, selle vastu on ju ka hr. P. ise.

Need on ainult üksikud näited, mis olen ette toonud. Kuid juba need vähesed näited näitavad meile, missuguste suurte raskustega meil tuleks võidelda, kui tahaksime tõsiselt võõra koodeksi ülevõtmisele asuda ja päeva pealt teda oma juures maksuma panna. Oleksime sunnitud siiski ühe osa ja võrdlemisi õige suure osa omast senisest koodeksist ka edasi maksuma jätma. See valmistaks aga ütleмата palju segadusi ja raskusi, iseäranis kui need koodeksid endi vahel ei oleks kokkukõllasse viidud.

Kuid minule võidakse vastata, et ajalugu ju ometi tunneb võõra õiguse ülevõtmist ja katki ei ole selle läbi midagi läinud. Tõsi, ajalugu tunneb võõra õiguse ülevõtmist, aga kas on see ülevõtmine nõndaviisi päeva pealt sündinud, nagu seda meil tahetakse toime panna. Rooma õiguse ülevõtmine Saksamaal sündis aegamööda, aastakümnetè ja aastasadade jooksul, sedamööda kuidas fahvas suutis uue õiguse määrusi ära seedita. Ka meie Balti õigus on välja kujunenud aegade jooksul ühelt poolt Saksa õiguse, teiselt poolt Rooma õiguse mõjul. Kuid see on midagi muud, kui see, mida meile soovitatakse Šveitsi koodeksi ülevõtmisega. Hr. P. jutustab küll Šveitsi koodeksi ülevõtmisest Türgimaal, kuid kõik see jutustus paistab minule olevat väga kahtlane. Hr. P. ise ütleb, et ta seda teab ainult ajalehtede kaudu; temal enesel seega puuduvad üksikasjalised teated selle kohta. Sarnaste umbkaudsete andmetega meie ometi rehkenda ei saa. Kui hr. P. tahab oma teesi põhjendada muu seas ka sellele faktile, et Türgimaa on Šveitsi koodeksi üle võtnud, siis oleks tema kohus olnud muretseda kõigepealt endale ja kättesaadavaks teha ka teistele kindlad üksikasjalised andmed selle kohta, missugusel kujul ja missugustel tingimustel Šveitsi koodeksi ülevõtmine Türgi-

maal sündis ja kas ta ülepea on seal tegelikult läbi viidud, ühtlasi ka, missugused olid senised õiguslikud olud neis maakohtades, kus Šveitsi koodeks maksuma pandi. Kui aga Šveitsi koodeks üldse ei peaks Türgimaal maksuma pandud olema, siis oleks koguni arusaamata, kuidas hr. P. võimalikuks leiab sarnaste „faktidega“ opereerida.

On juhtumisi, kus võõras koodeks on lühikese aja jooksul maksuma pandud üksikutes maakohtades. Nõndaviisi pandi maksuma näiteks Prantsuse Code civil Poolamaal ja Elsas-Lotringis; nõndaviisi pandi maksuma ka Vene tsiviilõigus üksikutes allaheidetud maakohtades Venemaal. Kuid see on koguni teine asi kui vabatahtlik võõra õigussüsteemi ülevõtmine rahva enese poolt. Siin tegutses võitja riigi võim võitja riigi huvides, aga mitte rahva huvides, kus võõras õigus maksuma pandi.

On näüd võõra õiguse ülevõtmine seotud suurte raskustega, siis tõuseb teisest küljest küsimus, kas on meil tõsine tarvidus võõra koodeksi järele, teiste sõnadega, kes on meie oma tsiviilõigus ja eriti meie Balti eraseadus nii viletsas seisukorras, et see ei suudaks olla aluseks, mille peal meie õigus võiks loomulikult viisil edasi areneda.

Sellele küsimusele tuleb kindlasti eitav vastus anda. Balti koodeksil on kahtlemata puudusi. See teisiti olla ei saagi, sest tema väljaandmine sündis koguni teises olukorras kui see, missuguses meie praegu elame. Kuid need puudused on kõrvaldatavad. Kõige oma puuduste kõrval sisaldab Balti koodeks aga eneses rohkesti väärtuslikku materjali. Koguni ekslik oleks ühes puudustega kolikambrisse heita ka see väärtuslik materjal.

Ja missugusel koodeksi puudusi ei ole? Uuematest koodeksitest kõige rohkem üldist tähelepanu juristide hulgas on oma peale tõmmanud Saksa ja Šveitsi koodeksid. Kuid kas need koodeksid on ilma puudusteta? Saksa koodeks on väga põhjalik töö, temas on põhjalikult väljatöötatud väga mitmed tsiviilõiguse instituudid; ta on

seepärast kõige hilisemate koodekside peale (Šveitsi koodeks, Vene eelnõu) suurt mõju avaldanud ja avaldab veel edaspidigi. Aga kas tal puudusi ei ole? Tema kui koodeksi kõige suuremaks puuduseks on just tema põhjalikkus; ta stiil on abstraktne ja doktriinäärne, nagu hr. P. õieti tähendab; tema keel on väga raske; tema konstruktsioonid juriidiliselt üldiselt küll täpsed, kuid sagedasti nii raskepärased, et ka vilunud juristid ja head saksa keele tundjad sagedasti enne peavad mitu korda üht paragrahvi lugema ja teiste paragrahvidega võrdlema, kui temast aru saavad. Seadus peab aga arusaadav olema kõigile, ka lihtrahvale, aga mitte üksnes eriteadlastele. Hr. P. kiidab eeskujuliseks Šveitsi koodeksit. Kuid eksib see, kes arvab, nagu oleks Šveitsi koodeks ilma puudusteta. Šveitsi koodeks on paljusis asjus vastand Saksa koodeksile. Nagu Saksa koodeks oma põhjalikkuse all kannatab, nõnda kannatab Šveitsi koodeks tihti oma pealiskaudsuse all. Üksikud õigusinstituudid on siin ainult üldjoontes äratähendatud, kuna lähemad määrused nende kohta täielikult puuduvad. Kuid selle eest on Šveitsi koodeksi keel lihtne ja kõigile arusaadav. Ei ole üldse, ega saa olla koodeksit, mis oleks „eeskujulik“ kõigi nõuete seisukohalt. Kõige selgemini tõendavad seda just mainitud Saksa ja Šveitsi koodeksid: üks on eeskujulik (kui seda sõna üldse ilma jutumärkideta koodeksi kohta tarvitada võib) ühest seisukohast, teine eeskujulik teisest seisukohast. Samuti koodeks, mis on „eeskujulik“ ühtedes olukordades, ühtede tingimuste all, ei tarvitse sugugi olla „eeskujulik“ teise maa ja teise rahva juures teistes olukordades. Seda peame võõra koodeksi ülevõtmisel kindlasti silmas pidama.

Kuid nüüd Balti koodeksi juure tagasi tuleme, siis peame tähendama, et temal positiivseid külgi mitte vähe ei ole. Ta on palju põhjalikum kui Šveitsi koodeks, tema määrused on juriidiliselt täpsemad ja kindlakujulisemad kui sagedasti Šveitsi

koodeksi omad, kuid seejuures on ta keel palju kergem ja kõigile arusaadavam kui Saksa koodeksi oma.

Toetudes kõige eeltähendatud põhjenduste peale, arvan mina, et küsimusele, kas on meil üldse soovitav ja otstarbekohane võõrast koodeksit üle võtta, tuleb anda kindel eitav vastus.

Minule võidakse aga vastata: kuigi see nõnda oleks, aga võib siiski olla, et Šveitsi koodeksi ülevõtmine on meil tarviline ja otstarbekohane sel põhjusel, et meie seesugusel korral saaksime endile enam või vähem korraliku koodeksi kiires korras, kuna Balti koodeksi ümbertöötamine meil üle jõu käib. Seepärast tarvis küsimust kaaluda ja valgustada ka veel sellest seisukohast, kas Šveitsi koodeks selleks, et teda maksuma panna meil, ka nõuab ümbertöötamist, ja kas see ümbertöötamine on palju lihtsam, palju kergem ja võib palju kiiremini läbi viidud saada kui Balti koodeksi oma.

Me nägime juba, missuguseid suuri raskusi valmistaks Šveitsi kui ka iga teise võõra koodeksi ülevõtmine õiguslike vahetõrgete lahendamisel, mis tekkinud kodanikkude vahel senise Balti õiguse alusel sagedasti kaua aja peale ette, tihti koguni piiramata aja peale. Ei ole siin võimalik lihtsalt ette dikteerida rahvale: tänasest päevast ei maksa enam senised õiguslikud vahetõrget, vaid koguni uued.

Kõige suuremat raskust aga eriti Šveitsi koodeksi ülevõtmisel valmistaks see asjaolu, et Šveitsi koodeks on tihedalt seotud Šveitsis maksva poliitilise korraga, mis meil maksvast riigikorrast suuresti erineb.

Nagu teame, on Šveitsis seadusandlik võim jagatud kahe asutuse vahel ja nimelt üleriikliku seadusandliku kogu (Bundesversammlung der schweizerischen Eidgenossenschaft) ja üksikute kantonite seadusandluste vahel. Kõik tähtsamad küsimused otsustab üleriiklik Bunderversammlung, kõik vähem tähtsad küsimused aga on jäetud ot-

sustada üksikute kantonite seadusandlustele. See on maksev ka tsiviilõiguse alal.

Šveitsi koodeks (Schweizerisches Zivilgesetzbuch) on välja atud üleriikliku Bunderversammlung'i poolt, kuid koodeks ise jätab paljude küsimuste otsustamise üksikute kantonite seadusandluste hooleks. Küsimuste hulgas, mis on jäetud kantonite otsustada, on mõned õige suure tähtsusega. Nõnda näiteks määrab koodeks kindlaks, et sunduslike pürijate hulka kuuluvad ka pärandaja vennad ja õed (§470), kuna vendade ja õdede lapsed nende hulka ei kuulu. Kuid koodeks jätab kantonitele õiguse oma piirides oma soovi mööda kas pärandaja vennad ja õed välja heita sunduslike pürijate hulgast või jälle sunduslike pürijate hulka peale pärandaja vendade ja õdede üles võtta ka veel vendade ja õdede alanejad (§ 472). Kantonid on kohustatud selle eest hoolitsema, et oleksid kindlaks määratud ametiasutised, kuhu võimalik oleks testamente alalhoidmiseks üle anda ja et nad ametnikkude poolt korralikult alal hoitaks (§§ 504 ja 505). Päranduse jagamise asjus on kantonite hooleks jäetud kindlaks määrata iga maa liigi kohta kindlad minimaalhinnad, milledest alla poole ei ole õigus päranduse jagamisel minua.

Koodeks räägib sagedasti kantonaalõigusest (das kantonale Recht), s. o. õigusest, mis põhjeneb üksikute kantonite poolt väljaantud seadustes. Nõnda näit. määrab kantonaalõigus kindlaks, kes on õigustatud avalikke testamente kokku seadma (§ 499), kuidas päranduse inventaar tuleb kokku seada (§ 553), kas ka pitser tuleb peale panna (§ 552), missugused asutised on õigustatud avalikku inventaari kokku seadma (§ 581), missugustel kordadel ametiasutised peavad päranduse jagamisel kaastegevad olema (§ 609). Need on üksikud näited pärandusõiguse alalt. Teistes tsiviilõiguse osades on kantonite seadusandlustele ja kantonaalõigusele Šveitsi koodeksi järele mitte vähem tähtsad ülesanded jäetud. Peale selle on Šveitsi koodeksi järele väga suur täht-

sus kohalikul Šveitsi harjumusõigusel (Ortsgebrauch, §§ 611, 613, 625 ja teised). Kõigist sellest näeme: Šveitsi koodeks on kindlas orgaanilises ühenduses üksikutes kantonites maksva kantonaalõigusega ja kohaliku Šveitsi harjumusõigusega. Kõik kolm on lahutamata osad ühisest Šveitsis maksvast tsiviilõiguslikust korrast; nad täiendavad üksteist oluliselt. Seepärast, kui tahaksime üle võtta ainult Šveitsi koodeksi, kantonaalõiguse ja kohaliku harjumusõiguse aga ülevõtmata jätame, siis tekiks meie seaduses seesugused suured augud, mis seaduse käsitamise koguni võimatuks teeksid. Me peaksime siin tegema emba kumba: kas ühes Šveitsi koodeksiga koos üle võtma ka Šveitsi kantonaalõiguse ja kohaliku harjumusõiguse või jälle ise välja töötama nende kahe viimase asemel vastavad määrused, need kooskõlasse viima Šveitsi koodeksiga ja ühes koodeksiga viimse täienduseks välja andma seadusandlikul teel. See oleks aga väga raske ülesanne. Šveitsis ei ole ühtlast kantonaalõigust, vaid igal kantonil on oma ise kantonaalõigus. Seepärast ei ole Šveitsi kantonaalõiguse ülevõtmine võimalik ilma tema põhjaliku ümbertöötamiseta. Pealeselle oleks tarvilik seadusandlikul teel ära otsustada, kelle peale meil peaksid üle minema kõik õigused ja kohused, mis Šveitsi koodeksi järele on pandud kantonite peale. Maakonna- ja linnaomavalitsuste peale meil neid kohuseid panna oleks raske, sest need kohused on tihti sarnast laadi, et neid täita võib ainult seadusandliku võimuga varustatud asutis, meie oma omavalitsusasutistele aga seadusandlikku võimu ei kavatse anda.

Me näeme, missugused suured raskused tekiks, kui tahaksime üle minna Šveitsi koodeksi ülevõtmise asjus sõnadelt tegudele.

Et selgemat pilti saada sellest, kui palju Šveitsi koodeksi paragrahvidest oleks võimalik üle võtta muutmata kujul, kui palju nendest nõuaksid ümbertöötamist, oleme sunnitud peatama üksikasjaliselt mõne Šveitsi koodeksi pärandusõiguse § juures.

Päranduse õigusest räägivad Šveitsi koodeksi §§ 457—640, s. o. ühtekokku 184 paragrahvi. Need §§ on jagatud kahte osasse: esimene osa (§§ 457—536) räägib pärijatest, teine osa (§§ 537—640) pärimise käigust (Erbgang).

Kõigepealt räägib koodeks seadusejärelistest pärijatest. Sellele on pühendatud ühtekokku 10 paragrahvi (§§ 457—466). Need paragrahvid vastavad üldiselt Saksa koodeksi §§ 1924—1931 ja meie eelnõu §§ 23—29. Nendest §§ oleksid meile enam või vähem vastuvõetavad muutmata kujul ainult 3 paragrahvi ja nimelt §§ 457, 458 ja 459, mis juba meie eelnõusse on üles võetud (§§ 23, 24 ja 25), kuigi redaktsioonis, mis vastab rohkem Saksa koodeksi redaktsioonile, sest viimane on juriidiliselt täpsem. Ülejäänud 7 paragrahvi nõuaksid parandusi. Milles seisavad need parandused?

§ 460. järele lõpeb verisugulaste pärimisõigus Šveitsis juba vanavanematega ja nende alanejatega. Vanavanemate vanematele on jäetud ainult eluaegne kasutamise õigus nende pärandusosade peale, kuna nende alanejatel enam ühtki pärimisõigust ei ole. Minu arvamise järele on siin verisugulaste pärimisõiguse piiramises liig kaugele mindud. Meie eelnõu piirab ka verisugulaste pärimisõigust (§ 27), kuid vähem. Saksa koodeks ei piira seda üldse mitte. Minu arvamise järele võiks piiramine üldiselt küll lubatud olla, sest mulle näib, et kohalik seltskond ning riik on pärandajale lähemad kui väga kaugelt verisugulased, s. o. sagedasti isikud, kellest pärandaja võibolla üldse midagi kuulnudki ei ole. Kuid piiramises kaugemale minna, kui seda on teinud eelnõu, ei arva mina mitte õigeks.

§ 461 räägib väljaspool abielu sündinud sugulaste pärimisõigusest ja määrab muu seas, et kui väljaspool abielu sündinud pärija või tema alanejad pärivad koos abielus sündinud isa alanejatega, siis saab väljaspool abielu sündinud pärija või tema alanejad ainult poole osa sellest, mis saab

päranduseks abielus sündinud laps või tema alanejad. Arvan, et see määrus meil vastuvõetav ei ole.

§ 462. järele saab elamajäänud abikaas, kui pärandajast on alanejad järele jäänud, kus poole osa pärandusest eluaegseks kasutamiseks või neljandiku omanduseks. Arvan, et elamajäänud abikaasa-pärandusosa ei tohiks kunagi väiksem olla kui lapse osa, nagu see on ettenähtud meie eelnõus (§ 29). Ka loen küsitavaks, kas üldse on kohane seaduse järele pärandusosana määrata eluaegset kasutamiseõigust. See võiks ainult segadust sünnitada ja pärjate vahel arusaamatusi välja kutsuda, seda enam et koodeksi § 484. järele loetakse eluaegse kasutamiseõiguse määramist legaadiks, ka siis kui see kasutamiseõigus käib terve päranduse või selle murdosa kohta. Seeläbi kaoks igasugune võimalus vahet teha pärija ja legataari vahel. See vahetegemine on aga tingimata tarviline.

§§ 463. ja 464. järele võib elamajäänud abikaas kasutamiseõiguse asemel oma kaaspärijalt igaaastast renti nõuda ja on elamajäänud abikaas ja tema kaaspärijad kohustatud teatavil korral vastastikku üksteisele kindlustust andma. Arvan, et ka need määrused meil ei ole kohased.

§ 465. järele ei ole adopteerijal ühtki pärimisõigust adopteeritu päranduse peale. Arvan õigemaks Balti koodeksi (§ 1876) ja meie eelnõu (§ 22) määrused, mille järele adopteerijal enesel küll on pärimisõigus adopteeritu päranduse peale, mitte aga ka tema verisugulastel.

§ 466. järele, kui pärandajal pärimisõiguslikke verisugulasi ei ole järele jäänud, määrab selle kantoni seadusandlus, kus pärandaja elas, kelle kasuks pärandus peab langema, kas kantoni enese kasuks või kohaliku omavalitsuse (Gemeinde) kasuks. Et meil kantonid puuduvad, oleks selle ja teiste sarnaste §§ määruste täitmine meil võimatu.

Me näeme ainult väikest osa Šveitsi koodeksi §§-dest oleks võimalik ülevõtta

muutmata kujul. Pärandusõiguse esimene peatükk sisaldab eneses 10 paragrahvi, nendest tuleks 7 paragrahvi ümber töötada.

Aga läheme edasi. Järgmised paragrahvid räägivad surma korraks tehtud korraldustest (§§ 467—536). Peatan siin veel mõne üksiku § juures.

§ 467. järele on õigus testamente teha juba 18 aastastel. Arvan et see meie oludes ei ole kohane.

§ 468. järele on õigus päranduslepingut teha ainult täisealistel. Leian, et see on selge juba üldmääruste järele, ja loen seepärast selle paragrahvi üleaaruseks.

§ 477 räägib pärandusest kõrvaldamise põhjustest ja ütleb muu seas, et pärandaja võib pärijat pärandusest kõrvaldada, kui viimane on korda saatnud pärandaja vastu või temaga lähedalt seotud isiku vastu (nahe verbundene Person) raske kuriteo või kui pärija on raskesti rikkunud perekonna õiguslikku kohustust pärandaja enese vastu või kellegi vastu tema omastest (Angehörige) Seaduse teistes osades ei leidu kusagil seletust selle kohta, keda tuleb lugeda „nahe verbundene Person“ või „Angehörige“ hulka; seepärast leian, et need sõnad on liig selgusetu, liig tumedad, mida seaduses tuleks püüda ära hoida. Sarnaseid mitte tarvilise selgusega sõnu on tarvitatud ka paljuis teistes paragrahvides, näiteks §§ 556 ja 572, milledest jutt oli juba varem.

Veniks liiga pikale, kui veel edasi üksikute paragrahvide juures tahaksime peatada. Arvan, et selleks ka tarvidust ei ole. Minu ülesanne ei ole siin kohal tervet Šveitsi koodeksit üksikasjalise arvustuse alla võtta ja ette tuua kõik tema puudused. Minu ülesanne on ainult näidata, et Šveitsi koodeksi ülevõtmine meil ilma tarvilise ümbertöötamiseta ei ole võimalik ja

et see ümbertöötamine ei ole igatahes mitte kergem ülesanne kui Balti koodeksi ümbertöötamine. Loodan, et juba see, mida olen ette toonud, igale, kes tahab tõsiselt selgusele jõuda, küllaldast materjali selleks pakub.

Vastates „Vaba Maas“ 9. juulist 1926 № 159 Kohtuministeriumi kodifikatsiooni-osakonna juhataja hr. I. Reinholdi kirjale, täiendab hr. M. Pung oma arvustust veel mõne uue väitega.

Kõigepealt arvab hr. P. tarviliseks „kindlasti tõendada“, et ta „ennast oma arvustuses mingisugusest isiklikkusest juhtida ei ole lasknud“. Minule on sarnane hr. P. märkus täiesti arusaamatu. Keegi ei ole seni hr. P. süüdistanud, et ta isiklikel motiividel oma arvutuse oleks kirjutanud. Mis jaoks seepärast sarnane märkus! Või ei ole hr. P-l siiski südametunnistus päris puhas, et tarviliseks arvab tähendatud märkusega välja tulla. Kuid minu ülesanne ei ole siin mitte selgusele jõuda, missugustel isiklikel või mitte-isiklikel motiividel hr. P. oma arvustuse on kirjutanud, vaid ainult järele katsuda ja selgitada, mis hr. P-ga arvustuses on asjalikku, mis seal on ekslikku. Jätan hr. P-ga enese asjaks selgitada, missugustel motiividel ta oma arvustuse on kirjutanud.

Esimene õigusteadlaste-päev aprilli kuus a. 1922 otsustas, et uue tsiviilseadustiku aluseks tuleb võtta maksev Balti eraseadus. Hr. P. leiab, et tsiviilkomisjon ise on sellest õigusteadlaste-päeva otsusest kõrvale kaldunud ning eelnõus Balti eraseaduse kohta niisugused muudatused ette võtnud, mis ei luba Balti eraseadust selle eelnõu aluseks tunnistada.

Mina ei saa hr. P-ga väidet kuidagi õigustatuks lugeda.

(Järgneb.) J. Jaakson.

V. Õigusteadlaste-päev Tartus 8. ja 9. aprillil 1926. aastal.

(Järg.)

Referaat lõppes kell 21. 35 mille järele läbirääkimised.

K. Partsi küsimuse peale, kas mõtles referent valla kohtunikkude valimise puhuks ka vanuse tsensust sisse seada ja kui kõrget, vastas referent, et ta 25 a. vanuse juure jäänud, millal isik peaks oskama võõraste asjadega ümber käia.

J. Arro vastava küsimuse peale vastas referent, et vallakohus oleks teatavais asjus rahukohtuniku asemel ja käiks läbi kõik edasikaebuse instantsid.

K. Grau: Austatud referent tõi ette väiteid mille järele tuleks meil 120 aastane rauk, Vallakohus, uuesti ellu äratada ja karkudega käima panna.

Arvan, et Vallakohus ei ole kohus, vaid on ülekohus, on kohtu surrogaat.

Kui vaadata Vallakohut tema algastmel, siis selgub, et seal otsus maksis mõisahärra ja -proua tahtmisel. Sarnase kohtu pühkis revolutsioon meilt kui mitte tarvilise ära, ning nüüd tagand järele võib öelda, et Vallakohus meile mitte õigusetunnet ei kasvatanud, vaid jonnii.

Vallakohus ei saa nüüdsel ajal elujõuline olla, sest sealsed otsused on ühe isiku, vallakirjutaja otsused. Ei või seepärast sinna anda suuremaid asju, näiteks paranduseasju otsustada.

Et Vallakohus rahvale kättesaadav on ja odavam tuleb on küsitav, kui arvesse võtta isikuid, kes vallapiirest eemale on asunud ja sinna kohtukutsel peavad ilmuma, samuti on lugu odavusega, sest ka vallakohtu liikmetele tuleb päevarahasid maksa, ning edasi kaebamata jätab vaevalt keegi.

Kuidas Vallakohus meile tulevase kohtunikke kasvatab, jääb mulle küll arusamata, minevik üteb aga meile, et just paremad inimesed sealt, Vallakohtust, eemale hoidsid.

On asju, mis kallid on muuseumile, mitte aga kohased ei ole igapäev edasirühkivale elule. —

F. Karlson: Ühinen lugupeetud eelkõnelejaga Vallakohtute reorganiseerimise küsimuses, ning tähendan, et selles asjas ei ole esitatud kava, ilma milleta raske on poolt või vastu rääkida, või üldse seisukohta võtta.

Tuleb kõige pealt vaadata vallakohtuniku vanuse küsimust, kas 25 a. on selleks küllaldane?

Vallakohtuniku amet ei ole kerge, ta peab tundma seaduse norme samuti kui iga teine kohtunik.

Seejuures peab ta rippumatu olema meie põhisead. § 68. järele, kuna aga ametisse säetakse teda valimise teel, kus loomulikult ei puudu kihutustöö ega ka valijatele teatavate lubatuste andmine. Need asjaolud kitsendavad kõik vallakohtuniku rippumatust. Materjaalselt aga kõrgendab Vallakohus rahva maksumäära, sest maksuma peab ka vallakohtunikkudele.

Tuleks jääda praeguse korra, s. o. rahukohtunikkude juure ning Vallakohus ellu äratamata jätta, kuna rahvale kohtu enamkättesaadavuse mõttes võiks rahukohtunikud koha peale väljasõite teha samuti kui Rahukogud seda teevad.

K. Parts: Võtan sõna, et kaitseda Vallakohut, kellele liiga tehakse.

Olen 10 a. jooksul nendega kokku puutunud ja võin öelda, et enamuses nad hea mulje jätsid, muidugi ei püüdnud ka nõrku Vallakohtuid.

Mujal, näiteks Venemaal, võis Vallakohus vastuvõtmata olla, kuna meil valitsesid sootu teised olud.

Suureks puuduseks Vallakohtule oli tema rippuvus vallakirjutajast, mille põhjuseks oli eestikeelsete seaduseraamatute puudu-

mine, ning see puudus on veel tänapäev meil olemas.

Mis puutub Vallakohtu ellukutsumisega, siis ei peaks selleks vajadus olema. Ei ole kuulnud kaebusi, et rahukohtunikud asju aeglaselt ajaksid või oma ülesandeid korralikult ei täidaks, kuna praegusel ajal, kus on hakatud rahukohtunikke maale paigutama, ka kaugus väheneb, mis on suuremaks põhjuseks Vallakohtute ellukutsumiseks.

Ka odavuse mõttes eksib referent.

Kui arvesse võtta praegused andmeid, siis tuleks keskmiselt iga Vallakohtule 100 asja ümber aastas. Neist jatkaks niipalju, et peaaegu iga nädal tuleks üks istung korraldada, sest on asju kiire iseloomuga ja lükatakse asja arutamine tihti edasi. Arvestades kohtu liigete päevarahadega, võiks öelda, et Vallakohtus läheks iga asja lahendamine umbes 500 mrk. maksma, kuna praegu, rahukohtunikkude juures, tuleb asi keskmiselt 200 mrg. ümber maksma.

Asjade vähesuse pärast peab Vallakohus oma istungid pikemate vaheaegade järele, nii et asjade lahendamine seal mitte väga kiire ei või olla. Nii siis läheks Vallakohus kallimaks praegusest rahukohtust ja viimases võidakse asju palju libedamani s. o. kiiremalt ja asjatundlikumalt läbi vaadata.

P. Valbe: Põhiseaduse § 6 ei luba meile ühte osa kodanikke paremasse seisukorda asetada kui teisi, mis kahtlemata maal elavate kodanikkude arvel tekiks Vallakohtute sisseseadmiseks. Ei saa ju vallakohtunikke asetada arenenud ja vilunud rahukohtunikkudega, millest tekivad rahulolematused ja edasikaebuste teel aja ja materjaalsed kulud. Ka erapooletus kannatab Vallakohtus, sest kohtuliikmetel kui erakondade liikmetel on võimatu täiesti erapooletu olla.

Referent J. Jans:

Eriteadlaste kellegi ees teesi kaitset, millega mitte eriteadlased eriteadlaste kõrvale asetatakse, on tänamata ülesanne. Sarnasel korral tekib põhimõtteline küsimus esile.

Oponentidele võin vastata, et oma ettekandes ma Vallakohtu rahukohtunikkudega võrrelnud ei ole, tõin vaid ette Vallakohtu tarvilisust rahvale.

Seda tarvilisust näitab ka asjaolu, et Vallakohtud meil 1918. a. ära kaotati, kuid kuu aja pärast tunnistati nad jälle olevaks ja neile anti Hoolekandekohtu asjad otsustamiseks.

Järelikult Vallakohtuid on tarvis, sest ka hoolekande asjad nõuavad asjatundmist. Väga võimalik, et juristide arvamist hoolimata Vallakohtud tegutsema hakkavad. Ei saa vaadata Vallakohtu ainult negatiivsest küljest: temal on kahtlemata ka positiivseid külgi.

Öeldakse, et elukutselised kohtunikud oleval erapooletud, kuna valitavad vallakohtunikud ei ole. Teadusmehed on seletanud, et elukutselised kohtunikud oma inimlikku olemist maha salata ei saa ja isoleerimise tõttu võivad otsuseid teha, mis ei vasta rahva vajadusele. Saksa kohtutele tehakse etteheiteid, et nad ei ole erapooletud. Niiviisi vaadates selgub, et teatavald puudusi võib igal kohtul olla, kuid seepärast ei või neid puudusi aksioomiks võtta.

Veel tuuakse minu ettekande puuduseks kava puudumine, mida mina eriteadlastele väga tarvilise ei arvanud olevat. Pealegi oli selle takistuseks aja puudus.

Kokkuvõttes pean tähendama, et kohtute kättesaadavuse küsimus puudutab peaaegu keegi inimesi, kes oma väikseid nõudeid kohtu kauguse tõttu teostada ei saa. Loodan et see küsimus lahendub nii, et ta rahuldab rahvahulki. —

F. Karlsoni ettepaneku peale võetakse vastu otsus, et referendi ettekande kokkuvõtmiseks ja teeside väljatõtamiseks moodustatakse erikomisjon referendist ja oponentidest, kes järgmisel päeval oma töö tagajärjed päevale vastuvõtmiseks esitab.

O. Tiefi referaat- Seaduse maksma hakkamine põhiseaduse järgi — otsustatakse järgmiseks päevaks üle kanda ja koosoleku

esimene päev kl. 20, 40 lõpetatuks tunnistada. —

9. aprillil.

Algus kell 10,50.

Päeva avab juhataja F. Karlson, kes ettepaneku teeb vastu võtta eelmise päeva referaatide teesid, mis komisjonide poolt välja töötatud.

Ettepanek võetakse vastu.

Sellejärele kannab juhataja F. Karlson ette teesid M. Pung'i referaadi: „Pärandusõigus tsiviilseadustiku eelnõu järele“, mis-sugused ühel häälel vastu võetakse järgmisel kujul:

1. Eelnõu tõlge ei ole küllalt täpne, paljudel juhtumustel koguni mitte õige.

2. Eelnõu normid on kasuistlikud ja mitte täielikult kokkukõlastatud.

Eelnõu on koormatud üleliigsete normidega.

3. Mitmed eelnõusse ülesvõetud pärimisõiguse instituudid on meie oludes üleliigsed ja võõrad ning võiksid ära jääda.

4. Praegune eelnõu ei ole vastuvõetav. Tuleks uus eelnõu välja töötada, ühtlasi kaalumisele võttes, kuivõrd mõni eeskujuline väljamaa seadus juhtnõõriks võiks olla ning avalikkust informeerides töökäigu ja saavutuste üle ühes motiividega.

J. Tannebaumi referaadi: „Kaubanduskohtute sisseseadmine“ kohta võetakse vastu teesid:

1. Kaubanduslike asjade lahendamine tuleks korraldada võimalust mööda kohtunikude spetsialistide kätte ja selle eesmärgi saavutamiseks tarbekorral Rahu-kogude juures eri-osakondi avada.

2. Kaubandusliku iseloomuga kohtuasjade läbivaatamist tuleb kiirustada ja lihtsustada.

J. Jansi referaadi „Vallakohtute reorganiseerimise“ kohta võetakse vastu järgmised teesid:

1. Õigusteadlaste päev tunnistab hädavajalikeks kohut rahvale kättesaadavamaks teha, eriti vähemais asjus.

2. Tähenatud eesmärgi saavutamiseks tunnustatakse kõigepealt vajalikeks, et rahu-kohtunikud väljasõite omas piirkonnas ette võtaksid asjade arutamiseks kohalisele rahvale hõlpsasti kättesaadavates kohtades, nagu vallakohtute ruumides.

3. Õigusteadlaste päev tunnistab, et küsimus, kuidas rahvale väikesis asjus õiguslikku kaitset anda, tarvitseb lõpuliselt lahendamiseks veel üksikasjalist läbitöötamist, milline aine tuleks võtta järgmise õigusteadlaste-päeva päevakorda.

Kell 11, 10 algab O. Tiefi referaat.

Seaduse maksmahakkamine põhiseaduse järgi.

Seaduste tekkimise protsess, eriti nende maksmahakkamise kord on harilikult täpselt ette nähtud põhiseadustes. Seepärast võiks käesoleva referaadi teemis tähendatud küsimust lugeda puht-akadeemiliseks, mil puudub praktiline tähtsus. Niisugused küsimused ei peaks iseenesest kuuluma õigusteadlaste-päevade päevakorda, kuna viimastel mõtet on arutada peamiselt praktilise tähtsusega juriidilisi küsimusi.

Kahjuks ei ole aga Eestis seaduste maksmahakkamise küsimus ainult akadeemilise tähtsusega. On tekkinud lahkarvamised selle kohta, kas meie põhiseadus nõuab seaduse maksmahakkamise eeldusena selle väljakuulutamist. Riigikogu võtab pahatihti vastu seadusi, milles öeldakse, et nad hakkavad maksta vastuvõtmisega Riigikogus, seega enne väljakuulutamist. Selle vastu vaidlevad mitmed autoriteetsed juristid, nagu prof. Csekey, E. Maddison ja t., kes leiavad, et ilma välja kuulutamata „Riigi Teatajas“ ükski seadus ei või omada kohuslikku jõudu ja et eeltähendatud seadused enne väljakuulutamist ei kuulu täitmisele. Kuna seaduse vastuvõtmisest tema avaldamiseni „Riigi Teatajas“ hulk aega võib minna, mil seaduse maksvus vaieldav, on käesoleva küsimuse nii või teisiti lahendamiseiga seotud loomulikult suured praktilised huvid.

Seepärast ei võiks üleliigne olla seda küsimust käsitada õigusteadlaste-päeval.

Seaduse maksmahakkamise all mõeldakse üldiselt seda momenti, mil seadus omandab kohusliku jõu kodanikkude suhtes. Selleks on vaja paljusid eeldusi. Näiteks peab seadus olema õieti algatatud, arutatud ja vastu võetud. Kuivõrd nimetatud protsessi läbitegemine põhiseaduslikus või mittepõhiseaduslikus korras tagajärgi võib tekitada seaduse jõu omandamise suhtes, neid küsimusi juurelda ei ole käesoleva referaadi ülesanne. Kavatsen selgitada seaduse maksmahakkamise küsimust ühenduses vaid seaduse väljakuulutamisega.

Vaevalt võiks kusagil riigis kodanik, kes seadust rikkus, oma süüduse tõenduseks ette tuua, et ta seadusi ei tunne. Riik, kes niisugust korda (üksikud erandid välja arvatud) lubaks, läheks paratamatult hukka. Üldreeglina maksab igalpool põhimõtte: „Keegi ei või end vabandada seaduse mitteteadmise“ga, mis samuti on väljendatud ka Eesti põhiseaduses (§ 4).

Tegelikult aga ei ole ühtki kodaniku, kes kõiki seadusi tunneks. Seepärast tekib otse reflektiivselt kodanikus vastunõue: Kui riigivõim ei luba mulle ennast vabandada seaduse mitteteadmisega, siis ei tõi hoida seadusi minu cest saladuses, vaid peab mulle need teada andma (materjaalse kuulutamise põhimõtte), või vähemalt võimaldama neid tundma õppida (formaalse kuulutamise põhimõtte). Loomulikult ei ole võimalik esimest põhimõtet rahuldavalt teostada, mõni erand väljaarvatud, seepärast on kõik seadusandlused üldreeglina ellu viinud viimase põhimõtte. Seadused avaldatakse harilikult ametlikus seaduste kogus ja pärast seda ärgu keegi ennast vabandagu seaduse mitteteadmisega, olgugi et vähe kes seadustelehte loeb.

Kuid selle hariliku korra kõrval on võimalikud ka teissugused seaduste formaalse väljakuulutamise viisid. Prof. Csekey teate järgi loetakse Inglismaal seadus väljakuulutatuks, kui ta pärast kuninga poolt kinni-

tamist alamkojas selle juhataja poolt ette loetakse. Vene endise põhiseaduse (§ 93) järgi võis seadust maksta panna enne harilikku väljakuulutamist Senat poolt Seaduste kogus veel telegraafi või käskjalgede kaudu, kui seaduses eneses viimane maksmapanemise (õigem väljakuulutamise) viis ette oli nähtud.

Eesti põhiseaduse järgi kuululab Riigikogu poolt vastuvõetud seadused välja Riigikogu juhatus (§ 53). Kui seaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud, hakkab ta maksta kümnedal päeval peale avaldamist „Riigi Teataja“ (§ 54). Esimeses tsiteeritud paragrahvidest sisaldub kategooriline eeskiri, et seadused tuleb välja kuulutada. Järgmises on ära tähendatud harilik väljakuulutamise viis — avaldamine „Riigi Teatajas“. Ühtlasi on väljakuulutamise seaduse maksmahakkamise eelduseks. Harilikus korras ei hakka seadus maksta enne tema avaldamist (väljakuulutamist) „Riigi Teatajas“. Sama põhimõtte on väljendamist leidnud ka põhiseaduse § 30. Viimase järgi „iga Riigikogu poolt vastuvõetud seadus jääb väljakuulutamata kahe kuu kestes tema vastuvõtmise päevast arvates, kui seda nõuab kolmas osa Riigikogu seaduslikust koosseisust.“ Silmnähtavalt on selle paragrahvi tahtmine võimaldada seaduse jõusseastumise momendi edasilükkamist. See sünnib seaduse väljakuulutamata jätmise teel.

Nende paragrahvide seotud tekstidest järgneb täiesti selgesti, et väljakuulutamata ei hakka seadus maksta. Kui oletada, et see siiski võimalik oleks, siis tühistuks § 30. väljendatud Riigikogu vähemuse õigus seaduse maksmapanemist edasi lükata. Riigikogu enamus võiks igasse seadusesse võtta eeskirja, et seadus hakkab maksta tema vastuvõtmisega. Mis jääks siis veel vähemuse nimetatud õigusest üle? Niisugune põhiseaduse kahe paragrahvi vahel vastolu tekitav tõlgitsemine on võimatu. Vastolu ei teki ainult siis, kui väljakuulutamist lugeda seaduse maksmahakkamise eelduseks.

Samale järeldusele jõuame, kui eeltoodud dogmaatilise tõlgitsemise asemel käsitada ajaloolist meetodit.

Põhiseaduse § 54. teksti algeeskujuks on olnud nähtavasti Vene end. põhiseaduse § 93; „По обнародованіи законъ получаетъ обязательную силу со времени назначеннаго для того в самомъ законѣ срока, при неустановленіи же такового срока — со дня получения на мѣстѣ листа Сенатскаго изданія, в коемъ законъ напечатанъ. В самомъ издаваемомъ законѣ можетъ быть указано на обращеніе его, до обнародованія, къ исполненію по телеграфу или посредствомъ нарочныхъ“.

Vastav Eeeti seadusandluse eesialgne norm (Ajutine seaduste ja administratiiv-korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise kord, „R. T.“ nr. 1 — 1919 a., peat. V. § 1) kõlab järgmiselt: „Ülalnimetatud seadusandlikud aktid astuvad seaduslikku jõusse ja omandavad sunniiseloому kohe peale avaldamist „Riigi Teatajas“ ja vastava numbri koha peale jõudmist, kui mitte seaduses eneses iseäralist tähtaega määratud ei ole.“

Järgmises vastavas seaduses (Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord, „R. T.“ nr. 44 — 1919. a. § 23) on sama mõtte veidi teisiti ja täpsemalt väljendatud: „Vabariigi seadused omandavad seadusliku jõu nende vastuvõtmisega Asutava Kogu ehk vabariigi seadusandliku asutise poolt ja hakkavad maksma „Riigi Teatajas“ avaldamise ja kohalejõudmise päevast, kui teist tähtaega ja teisugust avaldamise korda Asutava Kogu poolt ei ole ette nähtud.“

Lõpuks omandas sama norm põhiseaduse § 54. järgmise väljenduse: „Kui seaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud, hakkab ta maksma kümnendal päeval peale avaldamist „Riigi Teatajas“.“

Kõigis põhiseaduse-eelsetes seadustes nõutakse kindlasti seaduse maksmahakka-

mise eeldusena selle väljakuulutamist. Ei ole mingid andmeid, et meie põhiseaduse kokkuseadjad seda üldtunnustatud korda oleks tahtnud muuta. Pigemini tahtsid nad ainult redaktsiooni lühendada, mis neil ka korda läks üteldes „kui seaduses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud“ lause „kui mitte teist tähtaega ja teisugust avaldamise korda ei ole ette nähtud“ asemel. Selle läbi aga kadus selgus, kas tähendab sõna „korda“ seaduse avaldamise või maksmahakkamise korda. Eelmises tekstis on õige mõte „avaldamise korda“ täpselt väljendatud.

Kokkuvõttes selgub nii dogmaatilisel kui ka ajaloolisel tõlgitsemisel, et põhiseaduse järgi ei või seadus maksma hakata välja kuulutamata.

Nagu eespool tähendatud, sünnib seaduse väljakuulutamine harilikus korras avaldamise teel „Riigi Teatajas“. Kui seadusandja harilikku korda ei soovi tarvitada, peab tema erandliku avaldamise korra („muu korra“) seaduses eneses ära näitama. Seda korda peab täitma Riigikogu juhatus (Põhiseaduse § 53). Erakorralised seaduste avaldamise viisid võiksid näiteks olla: Seaduse avaldamine Riigikogus Riigikogu juhatusel poolt. See oleks kõige kiirem seaduse väljakuulutamise viis, kuna võiks otsekohe järgneda seaduse lõpulikule vastuvõtmisele. Seaduses peaks niisugusel korral olema öeldud: „hakkab maksma väljakuulutamise Riigikogus Riigikogu juhatusel poolt.“ Seda korda tuleks tarvitada väga kiire iseloomuga seaduste elluviimiseks, või erakorralistel oludel, kus „Riigi Teataja“ trükkimine võib olla takistatud. Niisama on mõeldav seaduse väljakuulutamine mütürilehtede kaudu ja käskjalgade läbi, kas otseteel või ühenduses telegraafi ja muude sidevahendite kasutamisega.

Kõik erakorralisel teel väljakuulutatud ja maksmahakanud seadused kuuluvad tagantjärele avaldamisele „Riigi Teatajas.“ See kohustus ei järgne küll põhiseadusest, vaid põhjeneb eelnimetatud „Ajutisel seaduste ja administratiiv korralduste väljaandmise ja

väljakuulutamise korral“ (R. T. nr 1 — 1919. a., peat. V. § 3), mille järgi „Riigi Teatajas“ trükitakse järjekorra numbri all kõik seadusandlikud aktid“.

Väljakuulutamisele kas harilikus või erandlikus korras kuuluvad ka rahvahääletusel vastuvõetud seadused. Põhiseaduse §§ 30. ja 31. järgi omandab eelnõu seadusliku jõu, kui rahvahääletusest osavõtjate enamus eelnõu vastuvõetuks tunnistab (§ 31). Pärastine väljakuulutamine oleneb rahvahääletuse tagajärgedest (§ 30). § 31. redaktsiooni peale vaatamata ei ole põhjust arvata, et rahvahääletusel enamuse saanud eelnõu otsekohe seaduse jõusse astuks. Rahvahääletuse tagajärjed tarvitavad selgitamist ja konstateerimist, mis sünnib Riigikogu juhatuse vastava otsuse või seaduse teksti avaldamisega „Riigi Teatajas“.

Lõpuks puudutan praktilist küsimust, mis käesolevaks referaadiks põhjust andis. Nimelt, millal hakkab maksma seadus, milles lausutakse, et ta hakkab maksma ühes vastuvõtmisega? Nagu eelpool väidetud, nõuab põhiseadus seaduse maksmahakkamiseks selle väljakuulutamist. Satub aga seadus vastollu põhiseaduse nõudega, peab ta viimase ees taganema. Embkumb, kas tuleb tunnistada seaduse eeskiri tühiseks, või seda tõlgitseda nii, et ta vastollu ei satuks põhiseadusega. Oma otsekohesest mõttes on eeskiri „seadus hakkab maksma ühes vastuvõtmisega“ tühine. Järelikult maksab niisuguse seaduse suhtes normaal-kord, see tähendab, ta hakkab maksma kümnendal päeval peale avaldamist „Riigi Teatajas“. Seaduse vastuvõtmise momendist kuni viimaselt tähendatud päevani vältab *vacatio legis*, seadus ei kuulu täitmis- sele. Nii pea aga kui on kõrvaldatud otsekohene vastollu põhiseadusega, tuleb edasi tõlgitsedes arvestada seaduseandja tahtmisega. Ja ei ole kahtlust, et selle tahe järgi tähendatud lõppeeskirjaga varustatud seaduse jõud peaks loetama alates seaduse vastuvõtmise momendist, s. o. seadusele tuleks anda tagasiulatavat jõud. Kas on see või-

malik? Põhimõtteliselt ei või seadus omandada tagasiulatavat jõudu. Juba Vene põhiseaduses oli see seisukoht tunnustamist leidnud. Kuid seadusele oli lubatud erandite tegemine. Meie põhiseaduses ei ole see põhimõte üldse väljendamisest leidnud. See pärast tuleb temast kinni pidada nii palju kui seadusandja teisiti ei ole määranud. Meie seadusandluse praktika tunneb mitmeid seaduse jõu taha poole ulatamise juhtumusi. Niisugusteks tuleb lugeda ka kõne all olevaid kaasusi. Selle tõlgitsemise juures pääseb Riigikogu tahe maksvusele, kuigi hiljaksjäämisega *vacatio legis* vältel võrra.

Kõik eeltoodu võtan kokku järgmisteks teesideks:

1. Põhiseaduse järgi ei või seadus maksma hakata välja kuulutamata.

2. Seaduse väljakuulutamine võib sündida mitte ainult avaldamise teel „Riigi Teatajas“, vaid ka muul viisil — seaduse enesese määramisel.

3. Seadus, milles lausutakse, et ta maksma hakkab ühes vastuvõtmisega ja mille väljakuulutamiseks erikorraldust ei ole tehtud, hakkab maksma kümnendal päeval peale avaldamist „Riigi Teatajas“ ja omandab tagasiulatavat jõu tema vastuvõtmise momendini.

Teise referaadiga sama aine üle, esines prof. Csekey, kes rõhutas järgmist:

1. Põhiseaduse järele on seaduse jõusseastumise eelduseks tema korrapärane väljakuulutamine. Väljakuulutamisel on see õiguslik tagajärg, et sellest peale seaduse õiguslik olemasolu algab.

2. Seaduste väljakuulutamine võib põhiseaduse põhjal ainult „Riigi Teatajas“ sündida.

3. Riigikogu tegumood, mille järele Riigikogu poolt vastuvõetud rutulised seadused nende vastuvõtmise momendist juba enne nende väljakuulutamist „Riigi Teatajas“ õigusliku toimimisvõime omandavad, on vasturääkivuses, kuna väljakuulutamata seadused isegi õigusliku olemasolu pole omandanud, mitte ainult põhiseadusele ja Riigikogu kodukorrale, vaid ka üldisele õigus-

likule arusaamisele, mille järele see, mis seaduste väljakuulutamislehes ei seisa, õigusnormina ei maksa.

Kuna seadus enne ta väljakuulutamist ühtki õiguslikku jõudu ei saa avaldada,

tuleb määrust ta maksvuse algamise kohta enne väljakuulutamist õiguslikult olemasolematuks tunnistada. (v. prof. Csekey artikkel „Õigus“ nr. 7. „Seaduste väljakuulutamine Eestis“.)

(Järgneb.)

Riigikohtu tegelus.

Tsiviil-osakond.

Tuleb pensioni määramisel arvesse võtta ka perekonna abiraha?

Kohtupalat otsustas riigi raudteevalitsuselt väljamõista riigi raudtee endise teenija, vedurijuhi abi K. K. heaks, pensioni teenistuses saadud vigastuse eest ja võttis pensioni suuruse kindlaks määramise juures arvesse ka perekonna abiraha, mis nõudjale makseti tema teenistuses olemise ajal. Kohtupalati otsus põhjeneb 28. juulil 1912. a. väljaantud ja teede seaduse V peatükki mahutatud reeglitel (Vene sead. kogu XII. k. I. j. — 1916. a.), mis raudtee teenijate pensioni määramist käsitavad. Siin juures läheb Kohtupalat välja kaalutlusest, et perekonna abiraha on teenija teenistuse tuluosa, mida peab arvesse võetama pensioni suuruse määra väljaarvamise juures. Kohtupalati otsuse peale andis Riigikohtule kassatsiooni kaebuse riigi raudteevalitsuse volinik. — Riigikohus leiab, et kohtupalati arvamist ei saa õigeks pidada. Teede seaduse §§ 643—646 on üksikasjaliselt ülesloetud kõik need tuluallikad, mis aluseks võetakse pensioni määramisel õnnetu juhtumise läbi kannatanud raudtee teenijale, kuid nende hulgas ei ole ettenähtud perekonna abiraha. Kui ka sama seaduse § 647 muu seas räägib toetusrahadest (possobia), mis arvesse võetakse tegeliku aastase töötasu (godovoi zarabotok) kindlaksmääramise juures, siis ei õigusta see veel mitte kohtupalati järeldust, nagu tuleks tähendatud toetusraha all mõista ka perekonna abiraha. Viimane maksetakse

raudtee teenijale mitte alalise lisatasu näol, vaid teenija perekonna seisust olenevate errakorraliste väljaminekute katteks ajutise toetusrahana, millel ei ole mingisugust ühendust teenijale maksetava töötasuga. Peale selle ei ole Kohtupalat kindlaks teinud et raudtee teenijad — väljaarvatud sõja ajal mobiliseeritud isikud (§ 730) — 1912. a., see on kõne all oleva seaduse ilmumise ajal, perekonna abiraha said ja et järjekult seaduses tarvitatud sõna „toetusraha“ all võiks ka mõista perekonna abiraha. Mis puutub kohtupalati kaalutlusesse, et perekonna abiraha on raudtee teenija teenistuse tuluosa, mis omat korda ka pensioni suurus mõjutab, siis seisab see vastolus Eestis maksvate pensioni seaduse põhimõtetega. Riigi ja omavalitsuse teenijate pensioni seadus (R. T. nr. 123/124 — 1924. a.) näeb otse ette, et pension määratakse kindlaks teatavates protsentides teenistusest lahkuva isiku palgamäärast (§ 6.); palga all mõistetakse vastava ametkonna palgamäära rahas ja natuuras ühes alalise lisatasuga. Viimase hulka ei kuulu summad, mis antakse erakorraliste väljaminekute katteks, nende seas ka perekonna abirahad (§ 3). Sama põhimõtet kordab kaitsevaelaste pensioniseadus („R. T.“ nr. 149 — 1924. a.), mille järele pensioni määramisel võetakse aluseks teenistuse eest saadud aastane palk rahas ja natuuras ühes kõigi alaliste lisatasudega, kuid ilma perekonna abirahata (§ 4.). — Kõigest sellest järgneb, et ekslik on Kohtupalati järeldus, nagu tuleks riigi raudtee teenija pensioni määramisel aluseks võtta muuseas

ka temale makstud perekonna abiraha. Neil põhjustel otsustas Riigikohus: Kohtupalati otsus selles asjas pensioni suuruse kohta käivas osas teedeseaduse § 643—647 rikkumise pärast tühistada ja asi Kohtupalatile tagasi saata uueks otsustamiseks (Riigikohtu tsiv. osak. toimetus nr. 364 — 1926. a.). —

Kolmandate isikute võimalus kassatsiooni teel kaebata, kui kohus neid asjast osa võtta ei lasknud.

Kolmandatele isikutele lubaandmine asjasse astuda nõudja ehk kostja poolel (ts. kp. s. §§ 126^a, 128^b, 663, 664) oleneb ära sellest, kas kohus tunnistab, et nende huvid (interessõi) võivad kohtu otsuse läbi mõjutud saada ehk kannatada. Leiab kohus, et kolmanda isiku huvid kohtu otsuse läbi võivad kannatada, annab ta kolmandale isikule luba asjasse astuda; vastasel korral jätab ta kolmanda isiku palve tagajärjeta. Järjekult kuulub kolmanda isiku huvide puudutuse küsimus asja sisusse. Neid küsimusi ei saa aga kassatsiooni korras enam läbi katsuda (kohtu asutiste sead. § 5 ja ts. kp. s. § 11). Kohtu erimääruste vastu ei saa kassatsiooni korras kaebata, peale nende, kus eri- ehk vahemääruse läbi mõni õigusküsimus on leidnud lõpulikku lahendust. Olgugi, et kolmanda isiku asjasse astumise küsimus lõpulikult ära otsustatakse kohtu teises astmes, ei ole see mitte õiguse küsimuse lõplik äraotsustamine, vaid huvi küsimuse lahendamine. Ainult õigusküsimuste äraotsustamise üle võib teatavatel tingimustel kassatsiooni korras kaebata, mitte aga huvi küsimuste otsustamise üle kolmandate isikute poolt avaldatud palvete puhul asjasse astuda. Samal vaatekohal asus ka Vene Senat kolmandate isikute poolt antud kaebuste suhtes, kui need selle üle kaebasid, et teine kohtu aste neile luba ei annud asjast kolmandate isikutena osa võtta (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 694 — 1926. a.) —

Kaubaraamatud nõude tõendusena.

Õlledadu pidaja Fr. H. nõudis restoraani pidaja J. S.'ilt 74.585 marka kostjale autud õlle eest. Nõude tõenduseks pani Fr. H. ette väljavõtted oma kaubaraamatutest. Kohtupalat rahuldab nõudmise. Omas kassatsiooni kaebuses palub kostja kohtupalati otsust tühistada ts. kp. s. §§ 466, 472, 339 ja 366 rikkumise pärast. —

Riigikohus leiab, et tähendatud nõudmine põhjeneb ärimeste vahel tehtud kaubatoimingul mille pärast käesoleva asja lahendamisel tuleb kohaldada ts. kp. s. § 1805. lisas ettenähtud reegleid, mitte aga sama seaduse §§ 466. ja 472. eeskirju. Mainitud § 466 räägib kaubaraamatute tähtsusest nõude asjus kaupmeeste ja isikute vahel, kes kaupmeeste ehk ärimeste hulka ei kuulu, kuna § 472 kaubaraamatutest sugugi ei kõnele ja seega käesoleva asja aine kohta kohaldamist ei või leida. Selle tagajärjel ei võinud ka Kohtupalat — vastupidi kostja arvamisele — rikkuda ts. kp. s. §§ 466 ja 472. Kostja seletustega pudelite suuruse suhtes ja veohinna kohta on Kohtupalat arvestanud, mille tagajärjel äralangeb paluja väide, nagu oleks kohtupalat neid seletusi arvesse võtmata jätnud ja sellega rikkunud ts. kp. s. § 339. — Õigeaks tuleb aga võtta paluja väidet, et kohtupalat on rikkunud ts. kp. s. § 366. Nõude tõstmise korral ainult väljavõtete põhjal kaubaraamatutest, võib kostja piirduda vastuvaielusega, et nõudja kaubaraamatud ei ole õigesti peetud ning et need raamatud kohtule pole esitatud. Sarnase vastuvaidluse korral oleneb nõudjast, kas ta soovib oma raamatuid kohtule ettepanna või mitte. Nii kaua kui nõudja seda mitte pole teinud, pole ka kostja mitte kohustatud tõendusi esitama kaubaraamatutest väljakirjutuste sisu ümberlukkamiseks. Käesoleval juhusel kaitses kostja end omas edasikaebuses seletusega, et nõudja ei ole ärraamatuid ette toonud, ja et nõudja raamatute ja arvete pidamise kord ei olevat õige. Et aga nõudja sellest vastuvai-

lusest hoolimata oma kaubaraamatuid ei esitanud Kohtupalatile ja seega tõeks tege- mata on jäänud, et neid raamatuid õiges korras peetakse, ei võinud Kohtupalat, ilma ts. kp. s. § 366. rikkumiseta, mitte rahuldada H. nõudmist, mille aluseks olid ainult väljakirjutused kaubaraamatutest. Kõike seda arvessevõttes tühistas Riigikohus Kohtupalati otsuse ts. kp. s. § 366 rikku- mise pärast (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 383 — 1926. a.). —

Kas võib rahukohtunik testamendi kin- nitamise juures maksvusetaks tunnistada neid testamendi määrusi, mis käivad Eesti- maa talurahva sead. §§ 58. ja 208. ette- nähtud talumaade tükeldamise keelu vastu.

Seda küsimust lahendades leiab Riigi- kohtu tsiviil-osakond: 1) Et Eestimaa talu- rahva seaduse §§ 58. ja 208. ärakeelatud talu-rendimaid (Bauerpachtland) vähemaiks osadeks tükeldada kui kolm tiinu põllu- maad ühes vastava arvu heina- ja karja- maaga. Aja jooksul, rahva arvu kasvades, muutus see norm takistavaks tegelikule elule. Tekkisid vanade talude piirides ise- seisvad väikemaapidamised, käsi- ja põllu- tööliste kohad jne. mis kaugeltki enam ei vastanud nõuetavale suurusnormile. Neid ei saadud talust eraldada ega iseseisvaks maauksuseks muuta E. t. s. §§ 58. ja 208. keelul. Nad olid küll tegelikult olemas, kuid juriidiliselt mitte. Talu müügi ja pä- rimise kordadel jagasid nad talu saatust ja nende pidajad ei võinud kunagi olla kind- lad, et nad ei kaota oma vanematelt päri- tud ehk koduse lepingu põhjal ostetud looduslist osa antud talukohast. Maasea- duse ja seisuste kaotamise seaduse läbi kadusid tegelikult ära vahed talu-rendimaa ja mõisamaa vahel. Maaseaduse § 8. kaotas ära jagamise keelud riigistatava maa kohta. Jäid maksma jagamise, s. o. tükeldamise keelud ainult veel nende talumaade suhtes, mis enne maaseaduse ilmumist olid ära- lahutatud mõisast ja äramüüdnud eraoman-

duseks, samuti nagu ajutiselt veel alles jäi Eestimaa talurahva seadus kuni tema lik- videerimiseni eriseaduse läbi („R. T.“ nr. 129/130 — 1920. a. Seadus nr. 255). Veelgi enne selle eriseaduse ilmumist leidis Eesti seadusandlus tarviliku olevat E. t. s. §§ 58 ja 208 sisalduvaid norme maksvuse- taks tunnistada neil juhtumistel, kui talu- maade peal asuvad väikekohapidajad selle talumaa osa, mis kuni selle seaduse maks- mahakkamiseni tegelikult nende pidamisel ja kasutamisel oli, omandavad ostu teel või muul viisil (R. T. nr. 107/108 — 1925. a.). Ka maade korraldusseadus ei tunne neid keelde enam väikekohtade ja eluasemete eraldamise juures nende pea- kohast (R. T. nr. 16 — 1926.). Sellaste asjaolude juures ei saa E. t. s. §§ 58 ja 208 määrusi — nii palju kui nad veel maksvad on — enam niisuguste avalik- õigusliste normide hulka lugeda, milledest kõrvalekaldumine avalikkude huvide vastu käiks ja riikliselt ehk majandusliselt häda- ohtlik oleks. Otse ümberpöörduvalt seisavad need keelud vastolus riikliselt seisukohalt soovitatavaks tunnistatud arenemissuunaga, et maa oleks võimalikult paljudele kätte- saadav eluasemeks ja harimiseks. Need keelud ei sobi ka mitte meie põhiseaduse § 25. väljendatud põhimõtetega. Neilt kaa- lutlusilt väljaminues peab Riigikohtu tsiviil- osakond tunnistama, et rahukohtunik ei ole kohusatud ei ka õigustatud testamendi määrusi tühistama, kui Eestimaa talurahva seaduse §§ 208 ja 58 mitte vastavaid, ilma et keegi oleks vaielnud testamendi vastu sellelt seisukohalt. 2) Kui ka seadusjõusse astunud testament peaks eneses sisaldama mõne määruse, mis Eestimaa talur. sead. §§ 58 ja 208 aset leidnud tükeldamise keelu vastu käib, siis tuleks see vastolu ikkagi lahendamisele päranduse jagamise korras (ts. kp. s. §§ 2024—2029 ja R. ts. õ. §§ 2705 ja 2705). Testamendis üksikutele pärijatele määratud osad päritavast kinnis- varast, olgu nad mõttelised või looduslised, kui neid iseseisvaks omandusüksuseks välja

eraldada ei saa ülalmainitud §§ 50 ja 208 keelul, jäävad ühe pärija kätte, kes teistele nende osade eest vastava tasu maksab, olgu vabal kokkuleppel, olgu kohtuotsuse teel. Juba testamendi kinnitamise korras üksikute kinnisvara osade väljaeraldamise võimalust selgitama ja sellele vastavalt testamenti muutma hakata oleks tarbetu, sest esiteks ei ole igakord väljaeraldatava osa täpne suurus teada ja teiseks, kui see ka teada oleks vähemas määras kui lubavad tükeldada §§ 58 ja 208, võib väljaeraldamine antud korral siiski olla lubatav talumaade tükeldamise alamäära muutmise seaduse ja maakorraldus-seaduse põhjal (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 110 — 1926 a.). —

Ts. kp. s. § 1801. kohaldamine.

Hermann K. tõstis nõude Tallinna-Haapsalu Rahukogus üleriiklise kaupmeeste liidu vastu ja palus tühistada selle liidu juhatuselt 30. augustil 1923. a. tehtud otsust, milles juhatus konstateerib, et K. end ilma põhjusega on kõrvale hoidnud Rahukohtu eest. Nii hästi Rahukogu kui Kohtupalat rahuldasi nõudmise. Riigikohtusse antud kassatsiooni kaebuses palub kostja volinik Kohtupalati otsust tühistada Ts. kp. s. § 1801. rikkumise pärast. — Seda kaebust arutades sleidis Riigikohtus, et Ts. kp. s. § 1801. järele kuuluvad tsiviilvaieluste hulka ka nõudmised juriidilise vahekorra olemasolu või mitteolemasolu tunnistamise üle, kui nõudjal on seaduslik huvi selleks tunnistamiseks kohtu läbi. Järjekult võib, — nagu seda ka kinnitavad tähendatud paragrahvi aluseks pandud seadusandlised motiivid — § 1801. põhjal tõstetava nõude aineks olla ainult eraõiguslist laadi juriidilise vahekorra tunnistamine või eitamine. Sarnase nõude otsustamise juures peab kohus piirduma vaid selle küsimuse lahendamisega. Käesoleval juhtumisel ei ole mitte näha

kaebatud otsusest, et nõudja K. oleks väitnud, et tema ja kostja vahel on olemas ehk mitte olemas mõni tsiviilõigusline vahekord, mille tunnistamist ehk eiamist ta oleks kohtuliselt tõestada palunud. Samuti ei kõnele Kohtupalati otsus ei motiivides ega resolutsioonis niisuguse vahekorra olemasolust ega tõsita, et nõudja kostja poolt tehtud otsuse tagajärjel oleks kostjaga sattunud mõnesse eraõiguslist laadi vahekorda. Neil asjaoludel ei õigusta kohtupalati otsust selle otsuse aluseks pandud Ts. kp. s. § 1801, millepärast ka mainitud otsus tuleb tühistada nimetatud paragrahvi rikkumise pärast (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 679 — 1926. a.) —

Administratiiv-osakond.

Kas kaitseväelaste pensioni asjus on Sõjaminister õigustatud kolmast arstliku ülevaatust määrama, kui ülevaadatu teise arstliku komisjoni otsusega rahule on jäänud?

Vastus jaatav.

Seaduseandja on kaitseväelaste pensioni kindlaks määramise asjus järelvalve Sõjaministrile annud, mis järgneb sellest, et ta nõuab, et lõpulikud kindlaks määramise otsused pensioni asjus oleks Sõjaministri poolt kinnitatud (§ 61, 69). Leiab Sõjaminister temale kinnitamiseks esitatud pensioni määramise toimetusest, näituseks, et arstliku komisjoni koosseis ei ole Kaitseväelaste Pensioni Seaduse („R. T.“ nr. 149 — 1924.) § 57. ette nähtud korras määratud ja et komisjoni otsuses ei leidu vastust § 59. ülesseatud küsimustele, siis võib ta selle peale vaatamata, kas komisjoni poolt ülevaadatu § 68. korras kaebust on tõstnud või mitte, korralduse teha uue ülevaatus toimepanemiseks. Et arstlik ülevaatus võib sündida rohkem kui kaks korda, seda näeb ette ka K. Pen. Sead. § 38, milles on öeldud, et kaitseväeteenistuses töövõime kaotusel pensionisaajatele kaitseväelastele, kes

arstliku komisjoni poolt kaks või rohkem korda läbi vaadatud, määratakse pension viimase kinnitatud otsuse järele.
(R. Adm. t. nr. 565^{II} — 1926).

Kas maksev seadus näeb ette mingisuguseid kitsendusi prii kooli andmises õpursõduritele?

Vastus jaatav.

Ajutise Valitsuse määruse järele 22. apr. 1919. a. (R. T. nr. 28/29 — 1919. a.) saavad kõik kooliõpilased, kes väeliinil sõjast osa võtnud, autasuks prii kooli kuni kõrgema kooli lõpetamiseni. Sama asja kohta an-

tud täiendava seaduse järele 29. VI. 1921. a. (R. T. nr. 57 — 1921. a.) võimaldatakse igale õpilasele prii kooli peale keskkooli lõpetamist ühe kõrgema ehk muu eri-õppeasutuse ühes teaduskonnas. Peale seda näeb vastavalt Aj. Val. määruse § 6-le 29. VI. 1921. a. seaduse § 6. ette, et prii kooli andmisest võib Haridusministeerium keelduda, kui õpilase edasijõudmises õppimises edu ei ole. Seadus võimaldab õpursõdurile prii kooli üliskoolis ühes teaduskonnas ja pealeselle seab prii kooli võimaldamise tingimuseks õpilase edasijõudmise.

(R. Adm. T. nr. 978^{II} — 1926.)

1927. aastal ilmub

JURIIDILINE AJAKIRI

„ÕIGUS“

kaheksandat aastat.

Toimetuse: **A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere ja O. Tief.**

Sisuks endiselt juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikolitu tegeluse käsitamist.

Lisana annab „Õigus“ 1926. aasta Riigikohtu otsused.

Lähemateks kaastöolisteks on Tartu Ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 8 nummert. Numbri suurus ühes lisaga 48–64 lk. Tellimise hind: 450 mrk. aastas, 250 mrk. pooles aastas, üksik nr. 60 mk.

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 150 mk., 1921. a. — 300 mk., 1922. a. — 400 mk., 1923. a. — 400 mk., 1924. a. — 400 mk. ja 1925 a. — 450 mk. 1926. a. — 450 mk.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. nr. 35.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Tellimise hind: **450 mk. aast. (8 nummer).**
Üksik nummer **60 mk.**